

Univerzita Karlova v Praze

Právnická fakulta

Jaroslava Polenová

DOMÁCÍ NÁSILÍ A JEHO PREVENCE

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce: Doc. JUDr. Tomáš Gřivna, Ph.D.

Katedra trestního práva

Praha, březen 2014

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem předkládanou diplomovou práci vypracovala samostatně za použití zdrojů a literatury v ní uvedených a že tato práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 11. 3. 2014

---

podpis

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala svému vedoucímu práce Doc. JUDr. Tomáši Gřivnovi, Ph. D. za vedení mé diplomové práce a za rady, konzultace a připomínky, které mi poskytl. Dále bych chtěla poděkovat JUDr. Marii Vanduchové, CSc. a JUDr. Jiřině Voňkové, CSc. za to, že díky nim jsem měla možnost absolvovat povinně volitelný předmět Domácí násilí, který vyučují na Právnické fakultě Univerzity Karlovy v Praze.

Obsah

Úvod.....	6
1. Pojmové vymezení domácího násilí	8
1.1 Pojem násilí a jeho druhy	8
1.2 Domácí násilí	10
1.2.1 Znaky domácího násilí	12
1.2.2 Identifikace a rizikové faktory domácího násilí	14
1.2.3 Dynamika domácího násilí	15
1.2.4 Druhy a formy domácího násilí	17
1.2.5 Ex-partner stalking	21
1.2.6 Příčiny domácího násilí	22
1.2.7 Mýty o domácím násilí	26
2. Násilné osoby a osoby ohrožené domácím násilím	30
2. 1 Násilné osoby	31
2.1.1 Typologie násilných osob	31
2.1.2 Ženy jako násilné osoby	33
2.1.3 Programy pro násilné osoby	34
2. 2 Osoby ohrožené domácím násilím	37
2.2.1 Pojem obět'	38
2.2.2 Psychické následky dlouhodobého týrání	40
2.2.3 Specifické skupiny osob ohrožených domácím násilím	43
3. Domácí násilí a právní řád ČR.....	49
3.1 Trestněprávní ochrana před domácím násilím	50
3.1.1 Hmotněprávní úprava	50
3.1.2 Procesněprávní problematika	53
3.1.3 Pozitivní a negativní aspekty úpravy	56
3.2 Správněprávní nástroje ochrany před domácím násilím	57
3.3 Občanskoprávní úprava.....	60
4. Pomoc obětem ohroženým domácím násilím a jeho prevence.....	62
4.1 Služby poskytované intervenčními centry	62
4.2 Prevence domácího násilí.....	63
Závěr	67

Seznam použité literatury a pramenů.....	70
Přílohy.....	73
Resumé.....	81
Klíčová slova	82
Abstract.....	83
Keywords	84

Úvod

Fenomén domácího násilí a ochrany proti němu je v našem prostředí relativně novou záležitostí. Diskuze týkající se této problematiky v České republice začaly být vedeny po roce 1989 v souvislosti s širším řešením sociálních otázek, které byly před tímto rokem zanedbávány. Domácím násilím a pomocí osobám jím ohroženým se jako první v devadesátých letech začaly zabývat neziskové organizace, které se významně zasloužily nejenom o medializaci tohoto problému a rozšíření povědomí o něm ve společnosti, ale významně přispěly k vytvoření právní úpravy ochrany proti domácímu násilí a následně se přičinily o její efektivní aplikaci v praxi. Významnou roli v těchto aktivitách sehrálo občanské sdružení Bílý kruh bezpečí.

Právní úprava tohoto institutu byla u nás formována dvěma zásadními mezníky, díky kterým lze situaci rozdělit do třech období. V prvním období platilo pravidlo „Co se doma uvaří, to se doma sní.“ Tím bylo myšleno, že domácí násilí je soukromým problémem, který by měl být řešen v rámci sil jeho aktérů bez vměšování okolí, ba státní moci. V důsledku činnosti neziskových organizací, které seznamovaly širokou veřejnost, ale i legislativce s podstatou domácího násilí a nutností právní úpravy fenoménu, došlo v roce 2004 ke kriminalizaci těch nejzávažnějších případů. Do trestního zákona tak byla zavedena skutková podstata trestného činu týrání osoby žijící ve společně obývaném bytě nebo domě, která byla později změněna na její současnou podobu trestného činu týrání osoby žijící ve společném obydlí podle § 199 trestního zákoníku. Třetí období nastává účinností zákona č. 135/2006 Sb., kterým se mění některé zákony v oblasti ochrany před domácím násilím. Zákon nabyl účinnosti dne 1. 1. 2007 a jeho přínosem bylo zavedení několika institutů do našeho právního řádu, a to institutu policejního vykázání, předběžného opatření a služeb intervenčních center. Dalším pozitivním posunem týkajícím se této problematiky bylo přijetí zákona č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů, který jako celek nabyl účinnosti dne 1. 8. 2013 a který upravuje práva obětí jako subjektu zvláštní péče státu. K nejaktuálnější změně došlo v důsledku nabytí účinnosti zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku, jenž napravil nedostatek starého občanského zákoníku v podobě absence soukromoprávních ustanovení proti domácímu násilí.

Osobní zájem o tuto tematiku u mě vzbudila výuka v rámci povinně volitelného předmětu Domácí násilí vyučovaného na Právnické fakultě Univerzity Karlovy v Praze. Díky absolvování tohoto předmětu jsem pochopila důležitost vedení diskuze na toto téma. Domácí násilí je celosvětový jev, který může postihnout kohokoliv bez ohledu na pohlaví, vzdělání či majetkové zajištění, a proto bychom k němu neměli být lhostejní.

Tato práce má za cíl přiblížit a osvětlit problematiku domácího násilí jako kriminologického fenoménu, kterému byla v České republice ve srovnání s ostatními západními státy věnována pozornost se zpožděním. Zaměřuje se na podstatné aspekty problematiky a upozorňuje na skutečnost, jak traumatickým zážitkem je domácí násilí pro osoby ohrožené. Aby tomuto jevu bylo možné účinně předcházet, je nejprve nutné ho správně identifikovat a pochopit jeho dynamiku a souvislosti. Po tomto může následně nastoupit efektivní intervence a preventivní opatření. Tato práce se pokouší především o pokrytí prvního kroku, ale z velké části se zabývá také intervencí a prevencí předmětného jevu. Diplomová práce reflektuje právní stav k 1. 1. 2014.

1. Pojmové vymezení domácího násilí

Domácí násilí je společenský fenomén, který doprovází lidstvo od nepaměti. Po dlouhou dobu bylo vnímáno jako okrajová a především soukromá záležitost, která byla ve společnosti tabuizována či mlčky tolerována. Pozornosti se mu začalo dostávat až v průběhu 19. století v souvislosti s emancipačním úsilím hnutí za ženská práva, které sehrálo významnou roli při narušení společenské tolerance k násilným osobám. Zásadní změny však nastávají až po obou světových válkách a vedou krok za krokem k otevírání zavřených dveří do soukromého života.¹

Odborná společnost se domácím násilím začíná zabývat v 70. letech 20. století díky vzrůstajícímu zájmu o násilí v rodině a problematice zneužívání dětí, a to nejprve v USA a poté celosvětově. Nepřetržitá a dlouhodobá snaha o detabuizaci domácího násilí postupně přináší úspěchy v podobě rozšíření povědomí o tomto problému a zároveň uvědomění si jeho závažnosti v rámci euroamerické civilizační oblasti.²

1.1 Pojem násilí a jeho druhy

Násilí je jev, který lze přesně vymežit jen stěží. Každý má představu o tom, co je to násilí, jelikož je součástí jeho každodenní zkušenosti, ať již přímé nebo zprostředkované.³ Přesto je jeho definice otevřenou otázkou, jelikož zde platí, co vědec, to názor. Obecně přijímané vymezení popisuje **násilí jako úmyslné jednání, spočívající v ubližování a napadání**. Násilí je v tomto pojetí vyvoláváno agresí. Připravenost k agresii je pak označována za agresivitu.⁴ Společenské vědy posuzují vznik agrese rozdílně, a to v závislosti na činiteli, který stojí v popředí jejich zájmu. Například psychologický přístup ji chápe jako patologický způsob interakce (agrese, manipulace) konkrétního jedince s okolím.⁵

---

¹ VOŇKOVÁ, Jiřina; SPOUSTOVÁ, Ivana. *Domácí násilí v českém právu z pohledu žen*. 2. přepracované vydání. Praha: proFem, o. p. s., 2008. 244 s. ISBN 978-80-903626-7-3. s. 17 – 18.

² ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Forenzní psychologie*. 2. vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk s.r.o., 2009. 439 s. ISBN 978-80-7380-213-4. s. 240.

³ ČERMÁK, Ivo. *Lidská agrese a její souvislosti*. Žďár nad Sázavou: Fakta v. o. s., 1999. 204 s. ISBN 80-902-6141-8. s. 9.

⁴ VOŇKOVÁ, Jiřina; SPOUSTOVÁ, Ivana. *Domácí násilí v českém právu z pohledu žen*. Op. cit., s. 35.

⁵ SPURNÝ, Joža. *Psychologie násilí: O psychologické podstatě násilí, jeho projevech a způsobech psychologické obrany proti němu*. Praha: Eurounion s. r. o., 1996. 134 s. ISBN 80-858-5830-4. s. 7.

Podle autorů F. Koukolíka a J. Drtilové je „*agrese normální druh chování, jehož smyslem je ve volné přírodě přežít, zatímco násilné chování je patologická agrese, jejímž smyslem je něco poškodit, někomu ublížit nebo jej zabít.*“⁶ V určitých situacích jsou projevy násilné agrese společností schvalovány a považovány za správné, např. obrana proti útoku.

Z pohledu právní teorie rozlišujeme **násilí absolutní a kompulzivní**.⁷ V případě absolutního násilí je složka vůle oběti úplně vyloučena. Oběť nemá možnost vlastního jednání, např. v důsledku škrcení, nebo připoutání. U kompulzivního násilí se setkáme s pravým opakem. Násilí nemá za cíl vyřadit její vůli, nýbrž donutit ji pod nátlakem, aby dělala to, co požaduje násilná osoba. Případy použití násilí jako prostředku k dosažení určitého záměru označujeme jako **instrumentální** jednání, v rámci kterých je úmysl ublížit druhému vedlejší. Opakem instrumentálního je **emocionální** jednání, u kterého je násilí účelem samo o sobě. V situaci domácího násilí se často setkáme právě kompulzivním a instrumentálním násilím, jehož prostřednictvím násilná osoba demonstruje svoji moc.

Podle délky trvání dělíme násilí na **dlouhodobé** (pokračující), **situacní** objevující se v podobě postupně gradujících konfliktních situací a na **násilí ve formě incidentů**, které jsou neočekávané, náhlé, obvykle s krátkým intenzivním průběhem.⁸

Agrese se projevuje v různých podobách. I. Čermák ji dělí z hlediska tří rovin na **verbální a fyzickou, přímou a nepřímou** a na **pasivní a aktivní**. Kombinací všech hledisek vznikne následujících osm stupňů násilí: 1. agrese fyzická aktivní přímá (bití), 2. agrese fyzická aktivní nepřímá (najmutí vraha), 3. agrese fyzická pasivní přímá (bránění osobě v odchodu), 4. agrese fyzická pasivní nepřímá (odmítnutí uvolnění příjezdové cesty), 5. agrese verbální aktivní přímá (urážky), 6. agrese verbální aktivní nepřímá (rozšiřování pomluv), 7. agrese verbální pasivní přímá (odmítnutí s někým

---

⁶ KOUKOLÍK, František; DRTILOVÁ, Jana. *Život s deprivanty I: Zlo na každý den*. Praha: Galén, 2001. 390 s. ISBN 80-726-2088-6. s. 164.

⁷ VOŇKOVÁ, Jiřina; SPOUSTOVÁ, Ivana. *Domácí násilí v českém právu z pohledu žen*. Op. cit., s. 13.

⁸ SPURNÝ, Joža. *Psychologie násilí: O psychologické podstatě násilí, jeho projevech a způsobech psychologické obrany proti němu*. Op. cit., s. 8.

mluvit, neodpovídat mu na otázky), 8. agrese verbální pasivní nepřímá (nezastat se někoho, je-li verbálně napaden).⁹

1.2 Domácí násilí

Domácí násilí je všemi společenskými vrstvami prostupující jev, kterému je až v posledních letech věnována zasloužená pozornost. Přestože se jedná o diskutovaný problém, poskytnutí jednoznačné definice domácího násilí je velmi složité, protože jednotlivé definice jsou silně provázané s teoretickým přístupem jejich autorů.

V zásadě můžeme definice kategorizovat jako **genderově podmíněné**¹⁰ a **genderově nepodmíněné**. Pro genderově podmíněné je charakteristické vymezení pozice ženy jako oběti a muže jako pachatele, přičemž pachatel je motivován patriarchálními hodnotovými stereotypy a domácí násilí je vnímáno jako důsledek typicky mužské společnosti, ve které se uplatňuje tradiční právo mužů ovládat své ženy.¹¹ Tento pohled je silně provázán s feministickým přístupem k teoriím příčin domácího násilí. Místo termínu domácího násilí jsou v tomto významu synonymně používány výrazy typu patriarchální teror,¹² rodově podmíněné násilí, týrané, bité ženy (anglicky battered woman) či zneužívání manželky (anglicky wife abuse).¹³

Naproti tomu druhý pohled, genderově nepodmíněný, se zabývá domácím násilím bez ohledu na pohlaví pachatele i oběti¹⁴ a stojí na předpokladu, že domácí násilí není genderově jednosměrné; to znamená, že v roli oběti nenacházíme pouze osoby ženského pohlaví a v roli pachatele naopak jen osoby mužského pohlaví.

---

⁹ ČERMÁK, Ivo. *Lidská agrese a její souvislosti*. Op. cit., s. 11 - 12.

¹⁰ MARVÁNOVÁ-VARGOVÁ, Branislava; POKORNÁ, Dana; TOUFAROVÁ, Marie. *Partnerské násilí*. Praha: LINDE nakladatelství s.r.o., 2008. 159 s. ISBN 978-80-86131-76-4. s. 10.

¹¹ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. Domácí násilí ve faktech a teoriích. *Gender, rovné příležitosti, výzkum*. č. 1. Praha: Sociologický ústav AV ČR, v.v.i., 2002. ISSN 1213-0028. s. 2 – 3.

¹² VONKOVÁ, Jiřina; SPOUSTOVÁ, Ivana. *Domácí násilí v českém právu z pohledu žen*. Op. cit., s. 16.

¹³ ŠEVČÍK, Drahomír; ŠPATENKOVÁ, Naděžda a kol. *Domácí násilí: kontext, dynamika a intervence*. Praha: Portál, s. r. o., 2011. 186 s. ISBN 978-80-7367-690-2. s. 25.

¹⁴ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Forenzní psychologie*. Op. cit., s. 241.

V užším pojetí bývá pro gendrově nepodmíněný postoj zástupně používán pojem partnerské či intimní násilí (anglicky partner abuse, intimate violence).¹⁵ Oba tyto termíny však představují pouze jednu ze složek domácího násilí, kterou výstižně popisuje definice Metropolitní policie Velké Británie: „*Jakýkoliv výskyt ohrožujícího chování, násilí nebo zneužití (psychického, sexuálního, ekonomického nebo emocionálního) mezi dospělými osobami, které jsou nebo někdy v minulosti byly intimními partnery nebo členy jedné rodiny, a to bez ohledu na pohlaví.*“¹⁶

V širším slova smyslu je domácí násilí reprezentováno nejenom partnerským násilím, ale i násilím generačním a transgeneračním.¹⁷ Tomuto pojetí odpovídá například definice P. Vitoušové: „*Domácí násilí je definováno jako fyzické, psychické anebo sexuální týrání mezi blízkými osobami, ke kterému dochází opakovaně v soukromí a tím skrytě mimo kontrolu veřejnosti.*“¹⁸ Dále budeme vycházet především z tohoto pojetí, jelikož se nestaví zády k některým stránkám domácího násilí, ale zároveň není bezbřehé a neztotožňuje ho s širším fenoménem, jak je tomu například u pojetí Rady Evropy, která ve svých dokumentech domácí násilí formuluje jako násilí v rodině (anglicky violence in the family).¹⁹ Lze jedině souhlasit s mnohými autory, kteří považují tento přístup za příliš obecný a nereflektující fakt, že domácí násilí společně se syndromem CAN (týrání, zneužívání a zanedbávání dítěte) je pouze podmnožinou násilí v rodině.²⁰ Odborná literatura od výše uvedených také odlišuje pojem násilí na ženách.

---

¹⁵ VOŇKOVÁ, Jiřina; SPOUSTOVÁ, Ivana. *Domácí násilí v českém právu z pohledu žen*. Op. cit., s. 15.

¹⁶ ČÍRTKOVÁ, Ludmila; MACHÁČKOVÁ, Radka; VITOUŠOVÁ, Markéta. *Domácí násilí: Přístup k řešení problému ve vybraných evropských zemích: studie*. Praha: Bílý kruh bezpečí, 2002. 143 s. ISBN 80-86284-19-0. s. 10.

¹⁷ ŠEVČÍK, D.; ŠPATENKOVÁ, N. a kol. *Domácí násilí: kontext, dynamika a intervence*. Op. cit., s. 26.

¹⁸ ČÍRTKOVÁ, Ludmila; VITOUŠOVÁ, Petra. *Pomoc obětem (a svědkům) trestných činů: Příručka pro pomáhající profese*. Praha: Grada Publishing, a.s., 2007. 191 s. ISBN 978-80-247-2014-2. s. 108.

¹⁹ Doporučení Rady Evropy č. R (85) 4 o násilí v rodině. Rada Evropy, 1985. [cit. 20_03_2013] URL: <http://www.coe.int/t/dghl/standardsetting/victims/recR_85_4e.pdf>.

²⁰ ŠEVČÍK, D.; ŠPATENKOVÁ, N. a kol. *Domácí násilí: kontext, dynamika a intervence*. Op. cit., s. 24.

1.2.1 Znaky domácího násilí

Obecně lze říci, že se jedná o **sociálně-patologický jev sui generis**,²¹ který je vymezen čtyřmi pojmovými znaky: opakování a dlouhodobost, rozdělení rolí, neveřejnost a eskalace násilí. Aby se jednalo o domácí násilí, měly by být naplněny všechny čtyři.²² V případě, že některý ze znaků chybí, uvažuje se nad jinou podobou rodinného problému. Z toho plyne, že ne všechny násilné incidenty vyskytující se v rodinném prostředí, jsou domácím násilím.

Základním prvkem, který odlišuje domácí násilí od obecné kriminality, je vztah mezi agresorem a obětí. V situaci domácího násilí je agresor vždy znám a s obětí mají navzájem blízký vztah vzniklý na základě různých skutečností. Pro tento vztah není rozhodující, zda jedinci sdílejí společnou domácnost, ale spíše intenzita jejich propojení (citové, sociální a ekonomické). Problematiku domácího násilí proto řešíme i mezi bývalými manželi a partnery, a to právě pro jejich specifické vzájemné vazby. S blízkým vztahem osob úzce souvisí **jasné a nezpochybnitelné rozdělení rolí** mezi osobou ohroženou a osobou násilnou. Tato skutečnost je projevem nerovnováhy, která se odráží v průběhu incidentů, kdy jeden z aktérů trvale zastává roli ohrožené osoby a druhý pak roli násilné osoby.²³ Jestliže se role v jednotlivých incidentech střídají nebo jsou rovné (vzájemné rvačky, hádky, tzv. „italská domácnost“), nebo dochází ke vzájemnému opakujícímu se a eskalujícímu napadání („válka Roseových“), nejedná se o situaci domácího násilí, ale o násilí, kde jsou role jednolitých aktérů rovnocenné. Dodejme však, že se ozývají i názory, že tento znak bude nutno redefinovat, jelikož nic, tedy ani domácí násilí není černobílé. Násilná osoba má kontrolu a mocenskou převahu nad ohroženou osobou v různých podobách (např. složitě odhalitelná psychická moc), a proto následné viditelné násilí ze strany druhé osoby může být jen výrazem zoufalé obrany proti bezmoci.²⁴

---

²¹ KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka et al. *Právo proti domácímu násilí*. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2011. 139 s. ISBN 978-80-7400-381-3. s. 5.

²² Bílý kruh bezpečí, o. s. [online] *Domácí násilí – základní informace*. [cit. 24_03_2013]
URL: <<http://www.domacinasili.cz/domaci-nasili/>>.

²³ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Forenzní psychologie*. Op. cit., s. 248.

²⁴ ŠEVČÍK, Drahomír; ŠPATENKOVÁ, Naděžda a kol. *Domácí násilí: kontext, dynamika a intervence*. Op. cit., s. 39 – 41.

Další z definičních znaků odkazuje na **opakované a dlouhodobé** uplatňování kontroly a moci. Pokud dojde k jednorázovému incidentu, byť i trestnému činu, nejedná se o případ domácího násilí. Nicméně může se jednat o popud k jeho začátku. Výstižným označením tohoto znaku, používaným autory D. Ševčík a N. Špatenková, je „*historie domácího násilí*.“²⁵

Postupné zvyšování intenzity násilí, jinými slovy eskalace, vede od psychického snižování lidské důstojnosti ohrožené osoby k fyzickým útokům ohrožující její zdraví či dokonce život. Ohrožená osoba se jednotlivým atakům přizpůsobuje, avšak v důsledku stupňování se ataky zhoršují a zintenzivňují a mohou vést až k fatálním následkům (tzv. spirála násilí).²⁶ Někteří autoři eskalaci jako definiční znak domácího násilí zpochybňují a přisuzují mu pouze postavení rizikového faktoru, který indikuje vyšší míru ohrožení oběti. Dle L. Čírtkové: „*Nepřítomnost eskalace však neznamená, že se v daném případě nejedná o domácí násilí. Existuje totiž nemálo případů, ve kterých k násilí v asymetrickém vztahu mezi blízkými osobami dochází, ale jeho frekvence ani intenzita nevzrůstají*.“²⁷ Osobně s tímto názorem plně souhlasím; opakované incidenty, jejichž míra intenzity násilí zůstává konzistentní, by také měly být posuzovány jako domácí násilí.

Posledním nezmíněným znakem je neveřejnost, a to ve smyslu průběhu děje za zavřenými dveřmi, mimo dohled společenské kontroly, což odpovídá pojetí vytvořenému Expertní skupinou Aliance proti domácímu násilí. I tento znak však není přijímán bez kritiky, jelikož neplatí absolutně. V případě, že dochází k opakovaným incidentům mezi blízkými osobami, mohou se následně odehrávat kdekoliv (např. na rodinné oslavě, na ulici před domem). Za vhodnější vyjádření v souvislosti s tímto znakem považuji pojem „*společné obydlí, společná domácnost*“,²⁸ který vyjadřuje možnost páchaní domácího násilí **v soukromí jedinců, jelikož mají společné obydlí, společnou domácnost.**

---

²⁵ ŠEVČÍK, D.; ŠPATENKOVÁ, N. a kol. *Domácí násilí: kontext, dynamika a intervence*. Op. cit., s. 39.

²⁶ ŠEDIVÁ, Marie et al. *Metodický rámec interdisciplinární spolupráce na místní úrovni při řešení případů domácího násilí*. Praha: Bílý kruh bezpečí, o. s., 2007. 54 s. ISBN 978-80-239-9449-0. s. 34.

²⁷ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Forenzní psychologie*. Op. cit., s. 248.

²⁸ ŠEVČÍK, D.; ŠPATENKOVÁ, N. a kol. *Domácí násilí: kontext, dynamika a intervence*. Op. cit., s. 41.

1.2.2 Identifikace a rizikové faktory domácího násilí

Vzhledem k tomu, že ani při výkladu jednotlivých definičních znaků domácího násilí nepadá mezi odbornou společností všeobecná shoda, není divu, že jeho rozpoznávání není snadné, přestože je klíčovou záležitostí. Pro usnadnění byly vytvořeny různé diagnostické metody, nejznámější a nejvýznamnější je metoda SARA (Spousal Assault Risk Assessment), jejíž autory jsou kanadský psycholog P. R. Kropp a švédský forenzní psycholog H. Belfrage.²⁹ Metoda vznikla v Kanadě a ve Švédsku byla přetvořena pro použití při policejní práci. Pro české prostředí jej převzal a pro naše poměry upravil Bílý kruh bezpečí, o. s.

Česká verze metody nese název **SARA DN** a skládá se z patnácti otázek týkajících se rizikových faktorů strukturovaných do třech oddílů po pěti otázkách. První oddíl odhaluje rizikové faktory u násilné osoby ve vztahu k blízké osobě, druhý se týká obecných sklonů násilné osoby k projevům násilí a poslední oddíl umožňuje zjistit rizikové faktory týkající se zranitelnosti osoby ohrožené domácím násilím. První dva oddíly jsou poměřovány posledním. Všechny rizikové faktory se klasifikují ano/ne a do odpovědí se promítá i minulost, avšak současná situace zůstává prioritou. Hlavní přínos metody je představován určením strategie řízení rizika, vyvážením subjektivních pocitů tazatele a zlepšením jednotnosti rozhodnutí.³⁰

Metoda SARA DN je určena především policistům, kterým pomáhá **odhadnout riziko hrozby** a rozpoznat situace domácího násilí při dojezdu na místo incidentu. Je-li situace vyhodnocena jako domácí násilí, lze dále postupovat dle příslušných předpisů pro domácí násilí.³¹ Metoda je mimo jiné využívána pracovníky sociálních služeb, ale její užití lze předpokládat u všech, kteří jsou v prvním kontaktu s osobou ohroženou domácím násilím – např. konzultanti na DONA lince.

Seznam jednotlivých otázek a jejich rozdělení do oddílů nalezneme v policejní metodické příručce označené názvem SARA DN přiložené jako příloha práce č. 1.

---

²⁹ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Forenzní psychologie*. Op. cit., s. 246.

³⁰ KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka et al. *Právo proti domácímu násilí*. Op. cit. s. 15.

³¹ Zákon č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky, Závazný pokyn policejního prezidenta č. 166/2009, o provádění vykazání, Metodická příručka ředitele služby pořádkové policie č. 1/2010.

Domácí násilí může postihnout kohokoliv, a to bez ohledu na pohlaví, věk, společenské postavení, vzdělání nebo povolání. Přesto však lze vyzorovat **rizikové faktory**, které signalizují určitou hrozbu budoucího rozvoje domácího násilí. Ve vztahu se objevují jako varovné signály, které se nemusí vyskytovat všechny, ale i tak ukazují na možná nebezpečí. Mezi klasické rizikové faktory patří: mladší věk, nižší příjem, kriminální kariéra, nezaměstnanost, užívání drog, nadměrné požívání alkoholu, mezigenerační přenos vzorců chování, tj. jeden z partnerů, eventuálně oba vyrůstali v násilných rodinných vztazích,³² dominance ve vztahu, obdiv k síle a moci, nadměrná naléhavost k závazkům, manipulativní chování a další charakteristiky. Bílý kruh bezpečí, o. s. jako rizikové činitele doprovázející vznik domácího násilí uvádí: vynucená sociální izolace, finanční závislost na partnerovi, péče o děti v rámci mateřské a rodičovské dovolené, zdravotní postižení a omezení, vyšší věk a bezmocnost seniorů, přechod z aktivní zaměstnanosti do starobního či jiného důchodu, nezvládnuté rodičovství a výchova dětí nebo závislosti násilné osoby.³³

Včasné rozpoznání příznaků domácího násilí je zásadní pro prevenci a minimalizaci nebezpečí plynoucího z domácího násilí. Jeho identifikace je však komplikovaná, mnohdy si samy ohrožené osoby nechtějí připustit, že by se domácí násilí mohlo týkat právě jich.

1.2.3 Dynamika domácího násilí

Jak již bylo řečeno, jedním ze znaků je historie domácího násilí. Domácí násilí se nevyskytuje jako ojedinělý incident, nýbrž se jedná se o dlouhodobý způsob chování osoby násilné vůči osobě ohrožené.³⁴ Laická veřejnost často nedokáže pochopit, proč oběť ze vztahu, ve kterém je týrána, neodejde, nebo proč se v některých případech k násilníkovi vrací. Částečnou odpověď je fakt, že násilí není nepřetržitě, ale střídá se s úseky klidu. Teorii, že k násilí dochází v určitých cyklech, poprvé vyslovila americká

---

³² GJURIČOVÁ, Šárka; KOCOURKOVÁ Jana; KOUTEK Jiří. *Podoby násilí v rodině*. Praha: Vyšehrad, 2000. 101 s. ISBN 80-702-1416-3. s. 76.

³³ Bílý kruh bezpečí, o. s. [online] *Domácí násilí – základní informace*. [cit. 15_11_2013]
URL: <<http://www.domacinasili.cz/domaci-nasili/>>.

³⁴ MARVÁNOVÁ-VARGOVÁ, Branislava; POKORNÁ, Dana; TOUFAROVÁ, Marie. *Partnerské násilí*. Op. cit., s. 36.

psycholožka L. E. Walkerová na základě svých studií týraných žen. Ačkoliv byl cyklus násilí vytvořen ze zjištění týkající se situace, ve které je ohroženou osobou žena a násilnou muž, mohou být jednotlivé prvky fází nalezeny i u jiných typů vztahů, tj. u mezigeneračních a transgeneračních.

Cyklus násilí se skládá ze třech, eventuelně ze čtyř fází s různou délkou a dobou trvání. Jsou jimi: fáze narůstání napětí, fáze násilí a fáze usmíření a klidu. V každé fázi se mění způsob chování násilné osoby i oběti. Verbální agrese postupně přerůstá ve fyzické násilí (zvyšování intenzity) a při opakování cyklu se intervaly mezi jednotlivými fázemi zkracují, až se pozitivní aspekty vztahu téměř vytrácejí.

V první fázi dochází k mírným incidentům v podobě kritizování, nadávek, facek apod., které se ohrožená osoba snaží sama pro sebe zlehčovat. Často se obviňuje, že se nedostatečně snažila a nezamezila vzniku napětí. Délka této fáze částečně závisí na zručnosti, jak se ohrožená osoba dokáže konfliktům vyhýbat a partnerovi vyhovět. Nicméně je nutné podotknout, že její snaha je marná.³⁵ Partner je rozčilený, podrážděný a důvodem k propuknutí násilí může být téměř cokoliv.

Pro druhou fázi je charakteristická exploze násilí. Násilná osoba ztrácí kontrolu a v závislosti na vnějších faktorech a momentálním psychickém stavu se uchyluje k různým formám psychického a fyzického násilí. Tato fáze bývá relativně krátká (od několika minut do několika hodin), avšak přes krátké trvání v důsledku její nepředvídatelnosti a intenzity násilí cítí oběť strach a bezmoc. Po ataku obvykle následuje šok, kdy se oba aktéři snaží čim nějakým způsobem racionalizovat a omlouvat. Pokud se oběť vůbec někdy rozhodne s celou záležitostí někomu svěřit, či kontaktovat policii, bývá to právě v této fázi, jelikož zloba a bolest je nejintenzivnější.

Poslední fázi je období usmíření a klidu. Násilník se obává důsledků svého chování a uvědomuje si, že by ho oběť mohla opustit a vztah ukončit, čímž by nad ní ztratil kontrolu a moc. Mění strategii, snaží se oběť přesvědčit, že násilí se nebude nikdy

---

³⁵ BURIÁNEK, Jiří; KOVAŘÍK, Jiří et al. *Domácí násilí - násilí na mužích a seniorech*. Praha, Kroměříž: Triton, 2006. 108 s. ISBN 80-7254-914-6. s. 24.

opakovat. Zaplavuje ji dárky, pozorností a projevy lásky. Jeho úsilí přiměje oběť věřit, že se skutečně změní. V některých případech dá násilník přednost jiné strategii, neomlouvá se a vinu připisuje oběti („Ty za to můžeš, vyprovokovala jsi mě! Kdybys to neudělala, tak bych tě nikdy nezmlátil!“).³⁶ Slibuje, že pokud se oběť změní, násilí se již nebude opakovat. Tato fáze bývá často označována jako líbáňková.³⁷ Násilná osoba plní svoje sliby a zdá se, že epizody násilí jsou zažehnány. Nicméně problémy se opět začínají kumulovat, až přerůstají ve fázi napětí. Celý cyklus násilí se může opakovat nespočetněkrát a jeho trvání může být různé – hodiny, týdny, měsíce, roky, desítky let, dokud není přerušeno.³⁸

1.2.4 Druhy a formy domácího násilí

Při rozlišování druhů a forem domácího násilí se setkáváme s nejednotností terminologie, oba výrazy bývají často zaměňovány. Co někteří autoři nazývají druhem, druzí označují za formu.³⁹ Například J. Voňková dělí druhy na násilné jednání fyzické, psychické, sexuální a ekonomické; a za formy považuje sociální izolaci, zastrasování, vyčerpávání, citové týrání, ekonomické týrání, vydírání a zneužívání práv muže.⁴⁰ Obvyklé vnímání druhů a forem domácího násilí je však odlišné.

Hledisko určující třídění druhů domácího násilí je to, mezi jakými skupinami lidí se násilí odehrává. Skupiny jsou vymezeny převážně pohlavím a příbuzenskými vztahy. **Druhy** domácího násilí se rozumí jak násilí mužů vůči ženám, tak násilí žen vůči mužům, rodičů vůči dětem a naopak, popř. násilí v homosexuálních vztazích.⁴¹ Zatímco za **formy** většina autorů považuje násilné jednání v pojetí J. Voňkové označené jako druhy. Ani třídění forem ve většinovém pojetí není jednotné, přesto však můžeme identifikovat několik základních forem tohoto jevu.⁴²

---

³⁶ ŠEVČÍK, D.; ŠPATENKOVÁ, N. a kol. *Domácí násilí: kontext, dynamika a intervence*. Op. cit., s. 54.

³⁷ KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka et al. *Právo proti domácímu násilí*. Op. cit., s. 6.

³⁸ ŠEVČÍK, D.; ŠPATENKOVÁ, N. a kol. *Domácí násilí: kontext, dynamika a intervence*. Op. cit., s. 55.

³⁹ BEDNAŘOVÁ, Zdeňka; MACKOVÁ, Kateřina et al. *Domácí násilí: Zkušenosti z poskytování sociální a terapeutické pomoci ohroženým osobám*. Praha: Acorus, 2009. 92 s. ISBN 978-80-254-5422-0. s. 7.

⁴⁰ VOŇKOVÁ, J.; SPOUSTOVÁ, I. *Domácí násilí v českém právu z pohledu žen*. Op. cit., s. 23-24.

⁴¹ ŠEVČÍK, D.; ŠPATENKOVÁ, N. a kol. *Domácí násilí: kontext, dynamika a intervence*. Op. cit., s. 46.

⁴² ŠEVČÍK, D.; ŠPATENKOVÁ, N. a kol. *Domácí násilí: kontext, dynamika a intervence*. Op. cit., s. 47.

Základními formami jsou:

- **Psychické násilí.** Jeho podstata tkví v působení duševního utrpení druhému. K jeho označení bývá také používáno spojení citové nebo emocionální násilí. Rozdílnou kategorii vytváří socioložka M. Linková. Psychické násilí jako skupinu vůbec neuvádí, nýbrž pro chování patřící sem, vytváří dvě jiné kategorie – slovní útoky a emocionální týrání.⁴³

Psychické násilí se projevuje nefyzickými ataky, zejména slovním ponižováním, urážením, znevažováním, obviňováním, zákazy, zastrasováním, vyhrožováním, vydíráním, hrubým chováním, hanlivý oslovováním, permanentní kontrolou dne, ale i neverbálními útoky v podobě ničení oblíbených věcí oběti, např. památné fotografie, dárky od rodiny.⁴⁴ Některé tyto způsoby chování jsou společnostmi obecně přijímány jako běžná součást rodinných vztahů, a proto jsou přehlíženy. Tato skutečnost ve spojení s neviditelností hmatatelných ran ve vnějším světě je důvodem, proč je násilí obtížné prokázat. Po fyzickém násilí zůstávají zřetelné stopy (modřiny, fraktury, popáleniny aj.), které se časem zahojí. Zatímco psychické týrání zanechává rány skryté, které se sice obejdou bez ošetření, ale mají hluboký dopad na osobnost oběti a jejich následkem může být i změna osobnosti oběti. Názor, že psychické ataky jsou méně závažné, je tedy mylný.

Psychické násilí je často spjato s ostatními formami domácího násilí, a to především s násilím fyzickým a sexuálním. Nicméně je třeba mít na paměti, že jakýkoliv projev násilí bude mít efekt i na psychickou stránku oběti. V každém případě se totiž musí smířit s faktem, že jí ubližuje blízká osoba, která by naopak pro ni měla být oporou.

- **Sociální násilí.** Uplatňuje se využíváním dětí a jiných osob jako prostředku nátlaku na oběť.⁴⁵ Častou taktikou násilníků je systematická izolace oběti od rodiny, přátel, kolegů z práce a dalších, kteří by mohli být zdrojem podpory a pomoci. S čím

---

⁴³ PIKÁLKOVÁ, Simona ed. *Mezinárodní výzkum násilí na ženách - Česká republika/2003: příspěvek k sociologickému zkoumání násilí v rodině*. Praha: Sociologický ústav Akademie věd České republiky, 2004. 152 s. ISBN 80-733-0054-0. s. 24.

⁴⁴ BEDNAŘOVÁ, Zdeňka; MACKOVÁ, Kateřina et al. *Domácí násilí: Zkušenosti z poskytování sociální a terapeutické pomoci ohroženým osobám*. Op. cit., s. 7.

⁴⁵ ŠEVČÍK, D.; ŠPATENKOVÁ, N. a kol. *Domácí násilí: kontext, dynamika a intervence*. Op. cit., s. 50.

méně lidmi je ohrožená osoba v kontaktu, tím pravděpodobněji bude k násilníkovi pevněji připoutána a tím bude odchod od něj obtížnější. Bude jí chybět nejenom morální podpora, ale například i nabídka nouzového ubytování od přátel.

K úplné izolaci dochází v případě, kdy se oběť s násilníkovými manipulacemi vnitřně ztotožní. Sama uvěří, že je s ní něco v nepořádku a za násilí si může sama. Postupně již není schopna objektivně vnímat realitu a kvůli nedostatku kontaktu s lidmi, hledá lidskost v násilníkovi. Násilná osoba získává absolutní moc a kontrolu nad ohroženou osobou. Často ví, o každém jejím pohybu, včetně použití toalety.

Techniky užívané k dosažení sociální izolace jsou např. nepřetržité urážky členů rodiny a přátel, stěhování do míst, kde ohrožená osoba nikoho nezná, fyzické bránění opuštění domu apod.⁴⁶

- **Ekonomické násilí.** Jde o situace, kdy násilná osoba omezí oběť, nebo jí úplně zamezí v přístupu k finančním prostředkům. O peníze potřebné na chod domácnosti, děti, zájmy nebo na cokoli, co ohrožená osoba potřebuje, musí žádat, ba prosit. Oběť tím ztrácí finanční soběstačnost a násilník má zároveň přehled o jejích činnostech.

Situace mohou být různé, oběti může být práce zakazována, nebo naopak může být do ní nucena. V obou případech však výsledek zůstává stejný, finance kontroluje pouze násilná osoba. Ekonomické násilí se může projevovat také zneužíváním věcí druhého, např. zabavením automobilu při vědomí, že druhá osoba ho v tu chvíli potřebuje.

Forma psychického, sociálního a ekonomického násilí se vyskytuje zejména v rámci mezigeneračního a transgeneračního násilí, tedy mezi dětmi či vnuky vůči svým rodičům a prarodičům.⁴⁷

- **Fyzické násilí.** Je reprezentováno užitím, nebo hrozbou fyzické síly za účelem zastrašení, poškození či ohrožení jiné osoby.⁴⁸ Zahrnuje širokou škálu fyzického jednání

---

⁴⁶ PIKÁLKOVÁ, Simona ed. *Mezinárodní výzkum násilí na ženách - Česká republika/2003: příspěvek k sociologickému zkoumání násilí v rodině*. Op. cit., s. 24.

⁴⁷ ŠEVČÍK, D.; ŠPATENKOVÁ, N. a kol. *Domácí násilí: kontext, dynamika a intervence*. Op. cit., s. 51.

⁴⁸ ŠEVČÍK, D.; ŠPATENKOVÁ, N. a kol. *Domácí násilí: kontext, dynamika a intervence*. Op. cit., s. 47.

od fackování, ran pěstí, bití, pálení, kousání, kopání, vytrhávání vlasů nebo ochlupení, cloumání nebo třesení, po škrcení, strkání ze schodů, bodání,⁴⁹ které může skončit pokusem o vraždu a v těch nejhorších případech dokonanou vraždou. S ohledem na následky je tato forma navenek nejlépe zřetelná.

Pod fyzické násilí řadíme i různé způsoby chování, kdy násilník oběť ani neudeří. Jsou jimi méně obvyklé fyzické akty typu: svázání nebo spoutání, ohrožování bodnou nebo střelnou zbraní, přinucení k požití drog, nasazení roubíku nebo pytle přes hlavu, uhašení cigaret o kůži oběti a další.

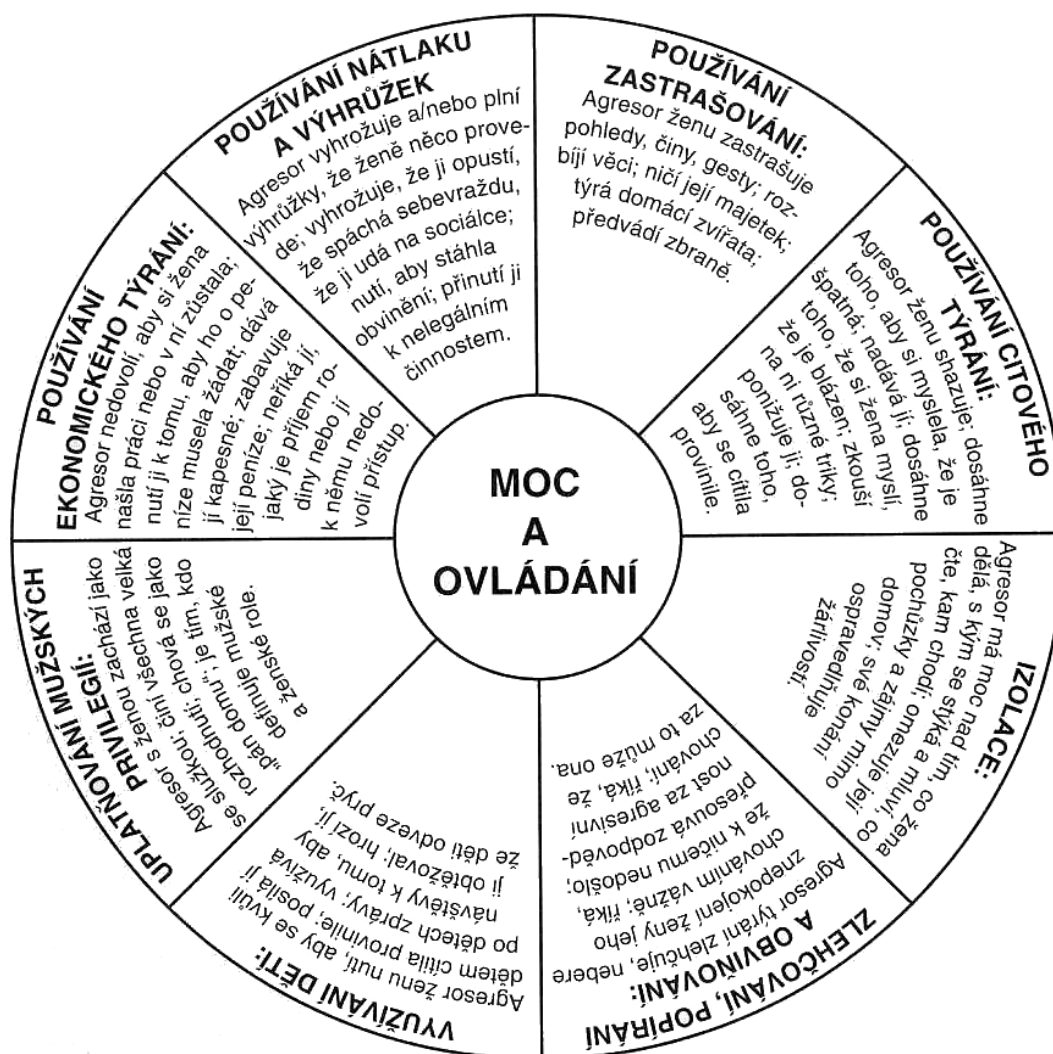
- **Sexuální násilí.** Nejčastěji se odehrává mezi partnery. Zahrnuje všechny sexuální činy, které jsou partnerem vynucovány, nebo je druhý partner podstupuje nedobrovolně. V obecné kriminalitě páchané cizí osobou je sexuální násilí poměrně snadno rozpoznatelné, naopak v situaci domácího násilí je mnohdy sama oběť zmatená a nejistá, zda se o něj jedná. V partnerských vztazích stále platí představa o výhradním právu na sex se svým partnerem nebo manželem nehledě na jeho zdravotní stav, či náladu. Toto domnělé právo bývá používáno jako omluva pro uplatnění násilí. Nicméně se nemusí vždy jednat o uspokojení sexuálních potřeb, nýbrž o další z technik určených k ponížení oběti a získání moci a kontroly nad ní.

Jednotlivé formy domácího násilí jsou navzájem propojeny a obvykle působí v kombinacích. Násilník má možnost vybírat z nespočtu taktik, avšak všechny směřují ke společnému cíli – získat moc a udržet si kontrolu nad ohroženou osobou. Důležitost kategorizace forem spočívá především v rozpoznání všestrannosti útrap oběti domácího násilí a usnadnění identifikace jeho výskytu. Níže uvedený obrázek znázorňuje několik technik agresivního chování, jimiž násilník vědomě nebo bezděčně působí na oběť, aby nad ní získal moc a ovládal ji. Schéma dobře vystihuje, jak psychické násilí posiluje fyzické a sexuální.

---

⁴⁹ CONWAY, Helen L. *Domácí násilí: Příručka pro současné i potenciální oběti se zákonem č. 135/2006 Sb. platným od 1. ledna 2007*. Překlad: Jana Mandelíková. Praha: Albatros, 2007. 158 s. ISBN 978-800-0015-507. s. 14.

Obr. č. 1: Kolo moci a ovládnání, tzv. Duluthský model.⁵⁰

1.2.5 Ex-partner stalking

Zvláštní formou pokračování násilí po ukončení vztahu, ve kterém se vyskytovalo domácí násilí, je ex-partner stalking. **Stalking** je obecně „*obtěžující a zastráňující chování, které může mít podobu vyhrožování, pozorování, sledování, docházení do místa bydliště či pracoviště oběti, opakovaných obtěžujících telefonátů či*

⁵⁰ Zdroj: CONWAY, Helen L. *Domácí násilí: Příručka pro současné i potenciální oběti se zákonem č. 135/2006 Sb. platným od 1. ledna 2007.* s. 16. Konkretizace jednotlivých technik je znázorněna na situaci, ve které je agresorem muž a ohroženou osobou žena.

*sms zpráv, zanechávání psaných zpráv, předmětů nebo ničení osobního vlastnictví, přičemž toto chování vyvolává u oběti strach.*⁵¹

Základním rysem je posedlost známého pachatele určitou osobou (dříve osobou ohroženou domácím násilím), kterou obtěžuje systematicky a vytrvale nevyžádanou a nechtěnou pozorností.⁵² Jedná se o specifickou podobu vztahového násilí, jehož motivace pramení z dřívějšího dysfunkčního vztahu. **Ex-partner stalking začíná právě tam, kde končí domácí násilí.** Partneři nežijí již ve společné domácnosti, ale násilník stále touží oběť týrat a kontrolovat. Přizpůsobí se situaci a začne oběť terorizovat jiným dostupným způsobem, typicky psychickým terorem v podobách popsaných výše. V literatuře je tato varianta pronásledování bývalým partnerem označována jako ofenzivní stalking, který představuje pokračování fyzického domácího násilí. Ze statistického hlediska je výhradní parketou mužů.⁵³

Ex-partner stalking tvoří až 50 % z celkového výskytu pronásledování.⁵⁴ Nicméně oba fenomény jsou samostatnými jevy, stalking vzniká i v dalších vztazích (např. pracovních, sousedských) a na každou ukončenou historii domácího násilí nemusí navazovat pronásledování bývalým partnerem.

1.2.6 Příčiny domácího násilí

Teorie, které si dávají za cíl vysvětlit příčiny domácího násilí, jsou rozmanité. První teoretické koncepce, zabývající se tímto tématem, byly jednofaktorové. Výzkumy, v rámci kterých se jednotlivé teorie formovaly, vycházejí především z analýzy a shrnutí výjimečných případů v rámci nízkého počtu zkoumaných objektů, a proto se v současnosti považují za překonané, jelikož nepojímají celou škálu podob domácího násilí. **Jednofaktorové teorie** příčin domácího násilí lze z hlediska třech základních směrů dělit na psychologické, biologicko-genetické a sociologické.⁵⁵

---

⁵¹ MARVÁNOVÁ-VARGOVÁ, Branislava; POKORNÁ, Dana; TOUFAROVÁ, Marie. *Partnerské násilí*. Op. cit., s. 53.

⁵² ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Forezní psychologie*. Op. cit., s. 212.

⁵³ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Moderní psychologie pro právníky: Domácí násilí, stalking, predikce násilí*. Praha: Grada, 2008. 150 s. ISBN 978-80-247-2207-8. s. 48.

⁵⁴ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Moderní psychologie pro právníky: Domácí násilí, stalking, predikce násilí*. Op. cit, s. 73.

⁵⁵ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Forezní psychologie*. Op. cit., s. 237.

Biologicko-genetické teorie byly překonány nejdříve, protože vysvětlují pouze obecné predispozice k agresivnímu chování.⁵⁶ Pojetí násilí jako biologického produktu, záležitosti dědičnosti nebo instinktu nepokrývá příčiny specifických situací domácího násilí.

Psychologické teorie se soustředí na vnitřní psychiku aktérů, osoby násilné a v pozdějších výzkumech i osoby ohrožené. Tyto teoretické přístupy předpokládaly, že násilí spočívá v osobnostní charakteristice. U násilné osoby byl kladen důraz na opakující se deprese, poruchu osobnosti nebo alkoholické excesy.⁵⁷ V obdobném smyslu se zaměřovaly i na ohroženou osobu. Také se očekávalo, že oběti domácího násilí lze podřadit pod určitou psychologicky definovanou skupinu. Jako společný znak obětí bylo identifikováno nízké sebevědomí a masochismus. Dle L. Čírtkové však „*chybí ukotvení těchto koncepcí v solidní teorii osobnosti*“,⁵⁸ a nadto ani empirická šetření tyto hypotézy korektně nepotvrdila.

Jinými autory bývá tato teorie nazývána jako teorie individuálních faktorů (J. Voňková) nebo psychiatrickým modelem (S. Pikálková).

Na pomezí psychologických a sociologických teorií stojí kategorie týkající se **sociálně-psychologických faktorů**.⁵⁹ Podstata těchto teorií spočívá ve výzkumu mezigeneračního přenosu vzorců násilného chování.⁶⁰ Jejich teoretický základ vychází z obecné teorie sociálního učení, jež je spojena se jménem psychologa Alberta Bandury. Rodina je primární sociální skupinou, kde dochází k osvojování rolí a kde se děti učí, jak reagovat na různé druhy situací či krizí. Předpokládá, že děti se učí vzorcům chování díky tomu, že jsou jim vystaveny a vnímají odpovídající reakci okolí.⁶¹ Agresorovi zážitky z dětství, kdy jako dítě byl svědkem násilí mezi rodiči anebo bylo násilí přímo uplatňováno na něm, vyúsťují v kopírování tohoto chování. Násilí chápe jako úspěšnou strategii partnerských vztahů. Děti, vyrůstající v rodinách, kde dochází

---

⁵⁶ VOŇKOVÁ, Jiřina; SPOUSTOVÁ, Ivana. *Domácí násilí v českém právu z pohledu žen*. Op. cit., s. 47.

⁵⁷ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Forenzní psychologie*. Op. cit., s. 238.

⁵⁸ Tamtéž.

⁵⁹ Někteří autoři (např. J. Voňková a S. Pikálková) uvádějí tuto podskupinu jako samostatnou kategorii.

⁶⁰ BEDNAŘOVÁ, Zdeňka; MACKOVÁ, Kateřina et al. *Domácí násilí: Zkušenosti z poskytování sociální a terapeutické pomoci ohroženým osobám*. Op. cit., s. 8.

⁶¹ MARVÁNOVÁ-VARGOVÁ, Branislava; POKORNÁ, Dana; TOUFAROVÁ, Marie. *Partnerské násilí*. Op. cit., s. 27.

k násilí, se učí přijímat násilí a očekávat ho i ve svých vlastních partnerských vztazích.⁶² Sklon k násilí je také důsledkem nedostatku láskyplné péče a nemožnosti si vytvořit jisté vazby v dětství (tzv. teorie objektových vztahů). U obětí byl zkoumán tzv. fenomén naučené bezmoci, kterému se budeme blíže věnovat v části týkající se oběti.

Do této skupiny spadá i tzv. **teorie vazeb** amerického autora Hirschiho. Její podstata tkví ve tvorbě vzorců chování prostřednictvím odměny a trestu a neformální sociální kontroly. Společnost funguje, nebo nefunguje na základě vázanosti jedince na ni. Stupeň svázanosti jedince se společností se považuje za měřítko přizpůsobení. Svázanost se projevuje ve čtyřech úrovních, které jsou představovány: emocemi, které spojují jedince s blízkými osobami; mírou očekávání následků svého chování a schopností vzít si z toho potřebná poučení (po špatném chování následuje trest); mírou svázanosti s konvenčním chováním (např. využití volného času v zájmových kroužcích); existencí hodnotového systému uvnitř společnosti.⁶³

Sociálně-psychologický model je i v současnosti považován za přínosný a uplatňuje se v multifaktorových teoriích.

Sociologické teorie vysvětlují domácí násilí jako výsledek působení sociokulturních jevů – gendrová nerovnost, kulturní normy, postoje společnosti k násilí a formám uspořádání rodinných vztahů. Jejich přínos spočívá v ukončení psychiatrizace problematiky domácího násilí, neboť přestaly na pachatele a oběti nahlížet jako na psychicky narušené osoby.⁶⁴ Poukazují na to, že zdroje násilí souvisí se vznikem a uplatňováním moci ve společnosti. Výskyt a násilí ve společnosti, ve které jsou rodiny zakotveny, zvyšují násilné tendence uvnitř rodiny. Neméně důležitým činitelem je samotné sociální uspořádání rodinného života, ve kterém dochází ke konfliktním aktivitám a zájmům jednotlivých členů rodiny (věkově a gendrově odlišných).

Z podobné pozice na násilí nahlíží **feministické přístupy**. Zdroje násilí spatřují v patriarchálních hodnotách, které upevňují rolové stereotypy o podřízené pozici ženy a

---

⁶² MARVÁNOVÁ-VARGOVÁ, Branislava; POKORNÁ, Dana; TOUFAROVÁ, Marie. *Partnerské násilí*. Op. cit., s. 28.

⁶³ VOŇKOVÁ, Jiřina; SPOUSTOVÁ, Ivana. *Domácí násilí v českém právu z pohledu žen*. Op. cit., s. 41.

⁶⁴ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Forenzní psychologie*. Op. cit., s. 238.

přirozené autority mužů.⁶⁵ Násilí je vnímáno jako produkt „typicky mužské společnosti,“⁶⁶ ve které se muži snaží udržet kontrolu a dominanci za pomoci demonstrace síly a moci.

Každá z těchto teorií věnuje bližší pozornost jen určitým aspektům domácího násilí a podceňuje důležitost jiných, proto se do popředí zájmu dostávají **multifaktorové teorie**. I přesto však univerzální koncepce, která by byla použitelná na všechny případy domácího násilí, nebyla nalezena.

Nejnámější a nejcitovanější multifaktorový přístup je kauzální **model D. G. Duttona**, který ve vzájemných vazbách pracuje s jednofaktorovými teoriemi. Rozeznává čtyři strukturální roviny zdrojů a příčin domácího násilí: makrosystémová, exosystémová, mikrosystémová a ontogenetická rovina.

Makrosystémová rovina hledá příčiny domácího násilí ve společnosti, kde je udržována převládající hierarchie hodnot, která je založena na nadvládě a dominanci mužů. Ve společnosti je udržováno patriarchální smýšlení, které se opírá o přesvědčení, že společnost musí být hierarchicky uspořádána a vůdčí role v této hierarchii přísluší mužům.⁶⁷ Tyto zakořeněné hodnoty se projevují v mýtech, které se na domácí násilí vážou. Makrosystém tak přinejmenším vytváří příznivé prostředí pro situace domácího násilí.

Exosystémová rovina vnímá příčiny z pohledu sociálních struktur, se kterými jedinec přichází do interakce. Pojmem exosystém Dutton míní bezprostřední sociální okolí jednotlivců, které je ovlivňuje. Jde o působení formálních i neformálních struktur a životních situací, kterými mohou být nezaměstnanost, nízký příjem, nízká vzdělanost a nedostupnost sociální sítě.⁶⁸ Exosystém tak může domácí násilí spustit, ale i naopak tlumit.⁶⁹

Mikrosystém je představován rodinou jako takovou. Samotná sociální organizace rodinných vztahů vytváří mnohá rizika, která zvyšují náchylnost k propuknutí domácího násilí. Mezi rizika ze samotné podstaty rodiny patří soukromí,

---

⁶⁵ ŠEVČÍK, D.; ŠPATENKOVÁ, N. a kol. *Domácí násilí: kontext, dynamika a intervence*. Op. cit., s. 35.

⁶⁶ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Forenzní psychologie*. Op. cit., s. 238.

⁶⁷ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Forenzní psychologie*. Op. cit., s. 239.

⁶⁸ VOŇKOVÁ, Jiřina; SPOUSTOVÁ, Ivana. *Domácí násilí v českém právu z pohledu žen*. Op. cit., s. 48.

⁶⁹ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Forenzní psychologie*. Op. cit., s. 239.

kteřé znesnadňuje uplatnění mechanismů sociální kontroly, očekávání naplnění předepsaných rolí, nebo neformální právo rodiny ovlivňovat život členů rodiny.⁷⁰ Neméně rizikovým faktorem je i znalost druhého partnera. Partneři se velmi dobře znají a snadno předvídají reakce toho druhého; vědí, co vše si mohou dovolit, jak zranit nebo jak utěšit.

Ontogenetická rovina se zabývá individuální charakteristikou obou aktérů domácího násilí, osoby násilné i ohrožené a zkoumá jejich vzájemné interakce.⁷¹ Pojetí této roviny navazuje na původní jednofaktorové psychologické teorie. Násilné zážitky z dětství mohou být rizikovým činitelem pro rozvoj násilného chování či přijetí role oběti.

1.2.7 Mýty o domácím násilí

Navzdory tomu, že se problematice domácího násilí v posledních letech dostává více pozornosti široké veřejnosti, v podvědomí lidí přetrvává řada mýtů, které ztěžují pozici oběti a naopak nahrávají násilníkům. Nesprávné představy a předsudky zakořeněné ve společnosti vedou nejenom k sekundární viktimizaci oběti, ale představují i překážky při hledání a poskytování účinné pomoci obětem, omlouvají násilné chování a odvracejí pozornost od skutečného problému.⁷²

Mezi nejčastější mýty patří:

- **Domácí násilí není rozšířené, týká se jen několika lidí ze sociálně slabších vrstev.** Odborné studie však potvrzují úplný opak. Domácí násilí není jev, který by se vyskytoval jen výjimečně. Například podle průzkumu kriminality ve Velké Británii z roku 1992 se odhaduje, že polovina všech násilných činů spáchaných na ženách

---

⁷⁰ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Forenzní psychologie*. Op. cit., s. 240.

⁷¹ ŠEVČÍK, D.; ŠPATENKOVÁ, N. a kol. *Domácí násilí: kontext, dynamika a intervence*. Op. cit., s. 37.

⁷² Rosa, o. s. [online] *Od dobrého úmyslu k dobré spolupráci: Manuál pro efektivní interdisciplinární spolupráci v případech domácího násilí*. [cit. 15_11_2013].

URL: <http://www.rosa-os.cz/fileadmin/rosa/zlom_manual.pdf>.

pramení z domácího násilí.⁷³ Dodejme však, že získat přesná čísla je složité, neboť mnohé případy nejsou na policii nahlášeny a zůstávají latentní.

V České republice proběhlo první reprezentativní šetření na popud Bílého kruhu bezpečí v roce 2001. Další výzkum provedl v roce 2003 Sociologický ústav AV ČR a Filozofická fakulta UK v Praze. Na vzorku 1980 respondentek starších 18 let bylo zjištěno, že 38 % žen v České republice má zkušenost alespoň s některou z forem partnerského násilí, ať již ze strany současného či bývalého partnera.⁷⁴ Podle výsledků výzkumu společnosti STEM pro Bílý kruh bezpečí a Philip Morris ČR z roku 2006 23 % dotazovaných přiznalo, že mají přímou, osobní zkušenost s domácím násilím (jako svědek, oběť, násilník).

Představa, že násilí se týká jen sociálně slabších rodin, je také mylná. Z výzkumu společnosti STEM z roku 2006 vyplývá, že každý druhý člověk starší patnácti let se domnívá, že napohled slušní lidé se domácího násilí nedopouštějí.⁷⁵ Domácí násilí však prochází napříč společenským spektrem a nesouvisí s majetkovým blahobytem, nebo vzděláním. K domácímu násilí se uchylují i tací, kteří jsou ve svém pracovním okolí pokládáni za úspěšné, konformní a společenské. Násilníci mohou být osoby dvojí tváře, které svoji násilnou stránku odhalují jen v soukromí a směřují ji proti partnerovi, zatímco navenek před okolím vystupují jako seriózní osoby.⁷⁶ Právě tito násilníci volí takové formy násilí, které nezanechávají viditelné stopy a rozpoznání domácího násilí je tak ještě složitější.

- **Obětmi domácího násilí se stávají slabé a bojácné osoby.** Názor, že oběti domácího násilí se stávají jen pasivní, závislé „puťky“ nebo „bačkory“, které si nechají vše líbit, je poměrně rozšířený. V roce 2006 s tímto souhlasily více než dvě třetiny

---

⁷³ CONWAY, Helen L. *Domácí násilí: Příručka pro současné i potenciální oběti se zákonem č. 135/2006 Sb. platným od 1. ledna 2007.* Op. cit., s. 37.

⁷⁴ MARVÁNOVÁ-VARGOVÁ, Branislava; POKORNÁ, Dana; TOUFAROVÁ, Marie. *Partnerské násilí.* Op. cit., s. 14.

⁷⁵ STEM pro Bílý kruh bezpečí a Philip Morris ČR, 2006.

⁷⁶ ČÍRTKOVÁ, Ludmila; VITOUŠOVÁ, Petra. *Pomoc obětem (a svědkům) trestných činů: Příručka pro pomáhající profese.* Op. cit., s. 44.

populace, což bylo o 7 % více než v roce 2001.⁷⁷ Mýtus o podobě typické oběti domácího násilí se tedy spíše upevňuje než naopak.

- **Domácí násilí jsou spíš hádky, neshody mezi partnery.** Situace domácího násilí nelze zaměňovat za běžné hádky a konflikty mezi partnery. Při běžné rozepři se jedná o konflikt rovnocenných stran, které mají přibližně stejně silné, vyrovnané pozice.⁷⁸ Při incidentu v rámci domácího násilí stojí proti sobě vystrašená oběť a dominující násilník. Často se nejedná jen o slovní argumentaci, nýbrž dochází k použití fyzické síly.

- **Příčinou je alkoholismus partnera.** Vazba mezi agresivním chováním a alkoholem bezpochyby existuje, přesto alkohol nelze označit za příčinu násilí. Je pravda, že může působit jako stimulátor násilí, pod jeho vlivem se odbourávají zábrany a agresivní impulzy rostou.⁷⁹ Stav opilosti pro násilníka často funguje jako výmluva pro násilné chování. Násilník však bude ubližovat jak v opilosti, tak ve střízlivém stavu. Alkohol a jiné závislosti domácí násilí zhoršují, ale vysvětlují jeho skutečné příčiny.⁸⁰

- **Ohrožené osobě se násilí ve vztahu líbí, a proto neodchází.** Pro většinu lidí je nepochopitelné, proč oběť od trýznitele neodejde. Mnozí si myslí, že situace nemůže být tak hrozná, jinak by přeci oběť násilníka opustila. Odpověď však není tak jednoduchá. Důvodů, proč oběť zůstává ve vztahu, je mnoho, např. násilí není nepřetržitě, jeho průběh má určitou dynamiku; oběť chce zachovat úplnou rodinu kvůli dětem; k partnerovi má stále citový vztah a chce věřit v jeho změnu; oběť je finančně závislá, nemá kam odejít; má strach z jeho výhrůžek („*Jestli mě opustíš, zabiju tě!*“); násilí odchodem nemusí skončit, ba naopak se může stupňovat.⁸¹

---

⁷⁷ STEM pro Bílý kruh bezpečí a Philip Morris ČR, 2006.

⁷⁸ MARVÁNOVÁ-VARGOVÁ, Branislava; POKORNÁ, Dana; TOUFAROVÁ, Marie. *Partnerské násilí*. Op. cit., s. 19.

⁷⁹ MARVÁNOVÁ-VARGOVÁ, Branislava; POKORNÁ, Dana; TOUFAROVÁ, Marie. *Partnerské násilí*. Op. cit., s. 19.

⁸⁰ ČÍRTKOVÁ, Ludmila; VITOUŠOVÁ, Petra. *Pomoc obětem (a svědkům) trestných činů: Příručka pro pomáhající profese*. Op. cit., s. 45.

⁸¹ Rosa, o. s. [online] *Od dobrého úmyslu k dobré spolupráci: Manuál pro efektivní interdisciplinární spolupráci v případech domácího násilí*. [cit. 15_11_2013]

URL: <http://www.rosa-os.cz/fileadmin/rosa/zlom_manual.pdf/>.

Řada násilných osob omlouvá své chování a přesouvá odpovědnost na oběť. Kdyby oběť neprovokovala, k násilí vůbec nemuselo dojít. Jenže jako záminka k násilí může sloužit cokoli, co není podle jeho představ.

- **Do rodinných záležitostí by se ostatní neměli vměšovat, musí si je vyřešit sami.** Laická společnost obecně násilí ve společnosti a násilí mezi blízkými osobami měří dvojitým metrem. Tomu nahrává i např. ustanovení §163 trestního řádu týkající se trestního stíhání se souhlasem poškozeného.⁸² Nicméně nikdo nemá právo zraňovat důstojnost a zdraví blízké osoby. Násilí nemůže být tolerováno a je lhostejné, zda se jedná o násilí mezi blízkými nebo cizími osobami. Násilí nikdy nemůže být soukromé, i přestože na začátku stojí soukromé rozhodnutí partnerů sdílet spolu život.⁸³ Tento mýtus se prostřednictvím medializace fenoménu domácího násilí daří úspěšně vymýtit. Podle výzkumu z roku 2006 je přesvědčeno 80 % populace, že společnost nemůže tolerovat domácí násilí, protože její rodina sama nevyřeší. V porovnání s rokem 2001 je to o 9 % více.⁸⁴

Ze srovnání výsledků výzkumů společnosti STEM z roku 2001 a 2006 vyplývá, že vnímání české laické veřejnosti problematiky domácího násilí se změnilo k lepšímu. Přesto však některé zkreslující mýty přetrvávají a jdou k tíži obětem domácího násilí.

---

⁸² Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním.

⁸³ ČÍRTKOVÁ, Ludmila; VITOUŠOVÁ, Petra. *Pomoc obětem (a svědkům) trestných činů: Příručka pro pomáhající profese*. Op. cit., s. 42.

⁸⁴ STEM pro Bílý kruh bezpečí a Philip Morris ČR, 2006.

2. Násilné osoby a osoby ohrožené domácím násilím

V současnosti je pohled laické veřejnosti na aktéry domácího násilí stále silně genderově podmíněn.⁸⁵ Do 90. let 20. století tomu tak bylo i u pohledu odborné veřejnosti. Veškeré studie problematiky domácího násilí starší roku 1990 shodně tvrdí, že drtivá většina obětí jsou ženy. Vyvracet přesvědčení, že domácí násilí je jednosměrné, se výzkumníkům daří až koncem 90. let. Jedním z těchto výzkumů je například nizozemská studie T. Van Dijka z roku 1998. Výzkumnou skupinu tvořilo přibližně 1000 náhodně vybraných obyvatel Nizozemska, z nichž bylo 516 mužů a 489 žen, přičemž výzkumníci rozdělili domácí násilí na 32 typů dle různých kritérií (závažnost způsobené újmy, opakování a klasické rozdělení na jednotlivé formy). Z výsledků výzkumu vyplynulo překvapivé zjištění, které se týkalo pohlaví obětí a odporovalo rozšířenému mýtu, že k formě fyzického násilí se spíše uchylují muži, zatímco ženy využívají psychického týrání. Z respondentů výzkumu se jako oběť fyzického násilí cítilo 35 % mužů a 34 % žen. Obráceně tomu bylo u psychického týrání, kdy zkušenost s ním přiznalo 30 % žen a 26 % mužů. Naopak tradičním gender-rolovým očekáváním odpovídaly výsledky o obětech sexuálních podob domácího násilí, kdy oběťmi se cítilo 30 % žen a mužů 13 %.⁸⁶ Nicméně podstatné je, že ani studie T. Van Dijka a další studie,⁸⁷ které se snaží vyvracet pohled na domácí násilí jako situaci, kde jsou role pachatele a oběti dopředu určeny dle pohlaví jejich aktérů, nerozporují, že z hlediska závažnosti újmy, kterou přivodí pachatel oběti, jsou většinovými oběťmi závažného násilí ženy, a proto platí, že nejvíce ohroženy domácím násilím jsou právě ony. Tuto skutečnost potvrzují i údaje organizací poskytujících pomoc obětem domácího násilí, na které se obracejí téměř výhradně ženy. Avšak odpověď na otázku, jaké je skutečné rozložení pohlaví obětí a pachatelů, je i po letech nejasná. Mimoto v situacích domácího násilí je téměř vždy přítomen podtext ženského a mužského přístupu k problému.

---

⁸⁵ Gender je sociální konstrukt, který vyjadřuje kulturní charakteristiky a modely spojované s mužem nebo ženou. Společnost působí na muže a ženy rozdílně, čím určuje jejich role, chování a normy vztahující se k nim. Na rozdíl od pohlaví se mění v závislosti na času a místě.

⁸⁶ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Forenzní psychologie*. Op. cit., s. 235.

⁸⁷ Např. kanadský sociální průzkum z roku 1999, který ze statistického hlediska sledoval partnerské soužití v průběhu pěti let, uvádí, že násilí vůči své osobě oznámilo 690 tisíc žen a 549 tisíc mužů.

Pokud pomineme problematiku statistik a rozložení pohlaví v řadách obětí a pachatelů, základní a zásadní tezí zůstává, že domácí násilí silně traumatizuje oběť bez ohledu na její pohlaví, a proto je klíčové hledání účelných postupů intervence a prevence domácího násilí.

2. 1 Násilné osoby

Stejně jako u vymezení charakteristiky násilných osob v rámci obecné kriminality neexistuje jednotná typologie pachatelů domácího násilí. Mimoto nové studie dokládají, že pachatelem domácího násilí, může být kdokoli a zdroje násilného chování jsou rozličné.⁸⁸ Těmito zdroji jsou různé motivy, chování a osobnostní charakteristiky násilných osob. Pro mnohé pachatele domácího násilí jsou některé společné: nízká sebeúcta, kdy pachatel jedná násilně v obraně svého ega, žárlivost, reakce na stres, nedostatečná kontrola impulzů, víra v tradiční patriarchální uspořádání, užívání sexu jako agresivního činu sloužícího k projevení dominance a nadřazenosti,⁸⁹ výchova v násilné domácnosti, vztahová nespokojenost a nespokojenost s chováním partnera.

2.1.1 Typologie násilných osob

V následující části se budeme věnovat několika typologiím, které i přes skutečnost, že jakákoliv typologie je zjednodušením složité situace individuálních okolností každého konkrétního případu, jsou užitečným zdrojem charakteristik násilníků.

Všeobecně přijímaná typologie autorky A. Holtzworth-Munroe a G. L. Stuarta z roku 1994 vymezuje tři základní typy násilníků podle základní charakteristiky násilí a osobnosti samotného pachatele:

- **Obecně agresivní pachatel (antisociální typ).** Je agresivní i mimo rodinu a násilné sklony projevuje v různých situacích k různým obětem (blízké i cizí osoby).

---

⁸⁸ KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka et al. *Právo proti domácímu násilí*. Op. cit., s. 8.

⁸⁹ VOŇKOVÁ, Jiřina; SPOUSTOVÁ, Ivana. *Domácí násilí v českém právu z pohledu žen*. Op. cit., s. 49.

Domácí násilí je jen jeden z projevů jeho tendence ke kriminálnímu chování. Ve vztahu s druhými navazuje pouze povrchní vazby, trpí nedostatkem empatie a zastává názory, které omlouvají jeho chování. Nepocituje jakýkoliv pocit viny. Tato skupina tvoří zhruba 25 % pachatelů domácího násilí.

- **Agresor pouze v rodině (nepatologický typ).** Násilí projevuje jen vůči svému partnerovi a ostatním členům rodiny. Na veřejnosti vystupuje jako konformní člověk, který respektuje normy a vůči genderovým rolím žen je liberální. Ve vztahu s partnerem může být přítomna žárlivost anebo závislost na partnerovi. Po incidentu cítí vinu a alespoň zpočátku se omlouvá a kaje. Představuje asi polovinu všech pachatelů.

- **Pachatel s psychickou zátěží (dysforický/hraniční typ).** Je pro něj příznačná emociální labilita. Ze všech typů je nejvíce úzkostný a depresivní. Dle jeho názorů postavení ženy ve společnosti má odpovídat tradičním genderovým očekáváním. Násilí směřuje jen vůči členům rodiny v intimním prostoru. V konfrontaci se vztahovými problémy, kterými se cítí ohrožen, reaguje na obranu sama sebe násilím. Tomuto typu odpovídá zhruba čtvrtina všech pachatelů domácího násilí.⁹⁰

Podobně rozeznává tři typy násilných osob Americká psychologická asociace: kriminální typ násilný i mimo rodinu, typický násilník používající násilí k zajištění kontroly a moci nad ostatními a násilník s duševní poruchou.⁹¹

Dle sociálního ukotvení násilníku je L. W. Sherman dělí do dvou kategorií:

- **Sociálně problémoví**, kteří se násilně projevují jak v privátu, tak na veřejnosti a často již přišli do kontaktu s trestní justicí.

- **Násilníci „dvojitá tvář“**, kteří mají dvě stránky osobnosti. Na veřejnosti násilník vystupuje laskavě a přátelsky, okolí ho vnímá jako seriózního a slušného člověka. V soukromí se však projevuje jako agresor. Jeho agrese pramení z nespokojenosti se sebou samým, že nenaplňuje vlastní představu dokonalého muže. Frustraci si vybíjí

---

⁹⁰ MARVÁNOVÁ-VARGOVÁ, Branislava; POKORNÁ, Dana; TOUFAROVÁ, Marie. *Partnerské násilí*. Op. cit., s. 116-117.

⁹¹ MARVÁNOVÁ-VARGOVÁ, Branislava; POKORNÁ, Dana; TOUFAROVÁ, Marie. *Partnerské násilí*. Op. cit., s. 117-118.

pomocí násilí, které je mířeno proti ostatním členům rodiny.⁹² Sám sebe považuje za oběť a své chování často omlouvá alkoholem, drogami či ztrátou sebekontroly.⁹³

Z českých autorů si na závěr uvedeme typologii P. Vyhlídalové, která působí jako konzultantka DONA linky. Pachatele domácího násilí dělí do třech skupin: **násilné osoby s výrazným emočním problémem**, které nejsou schopny života ve vztahu, **pachatelé ovlivnění situačně** (např. ztráta zaměstnání anebo jiné okolnosti, které jsou katalyzátorem násilí) a **pachatelé „dvojitě tváře“**, kteří agresivitu směřují pouze proti partnerce, zatímco s okolím vycházejí dobře.⁹⁴

Bez ohledu na rozmanitost a nekonzistentnost jednotlivých typologií lze shrnout, že profil pachatele domácího násilí je dán pojmy **dominance, kontrola a potřeba moci**.⁹⁵

2.1.2 Ženy jako násilné osoby

Jak již bylo uvedeno výše, domácí násilí není jednosměrné. V situacích domácího násilí se jako násilné osoby objevují nejenom muži, ale i ženy. Problematika žen jako násilných osob je však i v současnosti neprozkoumaná. V odborné literatuře jsou ženy jako násilné osoby zmiňovány především v souvislosti se selháním pečující role o seniory či handicapované osoby. Jinak u násilného chování žen převažuje pojetí, ve kterém vystupují jako agresori v důsledku předchozího násilí. Popisovány jsou dvě roviny chování: ženy, které útočí v sebeobraně a ženy, které po mnoha letech týrání násilnou osobu (nejčastěji partnera) zabijí, jelikož to považují za jediný možný způsob, jak ukončit cyklus násilí. Nicméně názor, že násilí žen je buď sebeobranou, nebo reakcí na násilí mužů, ostatní autoři zpochybnili a jsou přesvědčeni, že násilí žen vůči

---

⁹² VOŇKOVÁ, Jiřina; SPOUSTOVÁ, Ivana. *Domácí násilí v českém právu z pohledu žen*. Op. cit., s. 51.

⁹³ MARVÁNOVÁ-VARGOVÁ, Branislava; POKORNÁ, Dana; TOUFAROVÁ, Marie. *Partnerské násilí*. Op. cit., s. 118.

⁹⁴ VYHLÍDALOVÁ, Pavla. Dvě tváře násilníka. *Psychologie dnes* č. 6, 2005. ISSN 1212-9607. s. 25-27.

⁹⁵ KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka et al. *Právo proti domácímu násilí*. Op. cit., s. 9.

mužským partnerům se děje v sebeobraně jen v minimálním počtu případů.⁹⁶ Tyto závěry dokládají výsledky svých studií.⁹⁷

Rozdíly mezi ženami a muži jako násilnými osobami zkoumala M. Hesterová, která po stránce typů incidentů, jejich frekvence a násilného dopadu analyzovala devadesát případů domácího násilí. Dospěla k závěru, že muži opakují ataky častěji a intenzita a závažnost jejich násilí má větší dopad než násilí použité ženami. Odlišnosti také vyzorovala v povaze použitého násilí, které znázorňuje obrázek č. 2.⁹⁸

Obr. č. 2: Diferenciace násilí použité muži a ženami.⁹⁹

Specifikace násilí	Muži jako násilné osoby (%)	Ženy jako násilné osoby (%)
verbální násilí	94	83
fyzické násilí	61	37
vyhrožování	29	13
sexuální násilí a obtěžování	29	11
ničení majetku druhého partnera	30	16
ničení vlastního majetku	6	11
použití zbraně	11	24

Představa násilné ženy neodpovídá tradičnímu pojetí ženské role, a proto vyvolává nejisté reakce jak veřejnosti, tak zasahujících osob. Nehledě však na pohlaví násilné osoby jsou následky pro ohrožené osoby domácím násilím závažné v každém případě; z toho důvodu je potřeba k násilným ženám přistupovat stejně jako k násilným mužům. Viktimizace oběti předpokládá určitou převahu pachatele a podlehnutí oběti bez určení pohlaví aktérů.

2.1.3 Programy pro násilné osoby

První programy zabývající se pomocí aktérům domácího násilí se zaměřovaly nejprve na osoby ohrožené, jelikož právě jim by měla být pomoc poskytnuta primárně.

⁹⁶ ŠEVČÍK, D.; ŠPATENKOVÁ, N. a kol. *Domácí násilí: kontext, dynamika a intervence*. Op. cit., s. 65.

⁹⁷ Stets, J. E., Straus, M. A. (1990) a Morseová (1995).

⁹⁸ ŠEVČÍK, Drahomír; ŠPATENKOVÁ, Naděžda a kol. *Domácí násilí: kontext, dynamika a intervence*. Op. cit., s. 65.

⁹⁹ Zdroj: ŠEVČÍK, D.; ŠPATENKOVÁ, N. a kol. *Domácí násilí: kontext, dynamika a intervence*. s. 67.

K eliminaci samotného problému a zamezení jeho opakování je však nutné zaměřit pozornost i na násilnou osobu, od které samotné násilí pochází. Proto následně vznikly terapeutické programy a skupinová setkání, která pachatelům nabízejí možnost nápravy.

Zkušenosti z jejich realizace lze čerpat především ze zahraničí, z USA a ze západní a severní Evropy.¹⁰⁰ Situace v ČR je přes snahu o inspiraci ze zahraničí jiná. Pomoc násilným osobám u nás je zatím nesystematická a její financování je komplikované. Převládá obecný názor, že poradenství pro pachatele je nezbytná služba, která by však neměla být hrazena z prostředků organizací, které pomáhají ohroženým osobám.¹⁰¹ Absolvování programu předpokládá více či méně dobrovolné rozhodnutí násilné osoby na rozdíl např. od programů realizovaných ve Velké Británii, které jsou prováděny prostřednictvím probační služby a nedodržení povinností plynoucích z účasti na nich je postihováno jako trestný čin maření výkonu úředního rozhodnutí.¹⁰²

Nastavení plánu sezení s agresorem podléhá zjištění charakteristiky jeho osobnosti a chování. Úspěšnost programů tedy závisí na funkční diagnostice typu pachatele. Například u agresora pouze v rodině by terapeutické programy měly mít největší úspěchy, jelikož se jedná o nepatologický typ, kdy jeho agresivní jednání je podmíněné více situačně než osobnostně. Proto pro něho budou voleny jiné terapeutické techniky než u obecně agresivního pachatele, u kterého je nutné se zaměřit na osobní problémy.¹⁰³

Cílem programů a skupinových setkání je rozbití obranných mechanismů násilníka (přesun nebo minimalizace jeho viny, racionalizace násilného chování), aby si uvědomil, že za násilné chování je odpovědný sám bez ohledu na to, jak se jeho protějšek chová.¹⁰⁴ Při terapii se dále věnuje pozornost posílení agresorovi schopnosti sebekontroly a zvládání zloby. Obecně při kontaktu s mužem agresorem se osvědčilo, když s ním pracuje terapeut mužského pohlaví, jelikož ženu nejsou většinou schopni přijmout jako profesionála. Nicméně někteří autoři zůstávají ke speciálním programům pro pachatele skeptičtí. Pachatelé nejsou sami vnitřně motivováni, a proto největším

---

¹⁰⁰ VOŇKOVÁ, Jiřina; SPOUSTOVÁ, Ivana. *Domácí násilí v českém právu z pohledu žen*. Op. cit., s. 54.

¹⁰¹ CONWAY, Helen L. *Domácí násilí: Příručka pro současné i potenciální oběti se zákonem č. 135/2006 Sb. platným od 1. ledna 2007*. Op. cit., s. 126.

¹⁰² VOŇKOVÁ, J.; SPOUSTOVÁ, I. *Domácí násilí v českém právu z pohledu žen*. Op. cit., s. 54 - 55.

¹⁰³ ŠEVČÍK, D.; ŠPATENKOVÁ, N. a kol. *Domácí násilí: kontext, dynamika a intervence*. Op. cit., s. 77.

¹⁰⁴ VOŇKOVÁ, Jiřina; SPOUSTOVÁ, Ivana. *Domácí násilí v českém právu z pohledu žen*. Op. cit., s. 54.

úskalím je odmítnutí spolupráce, nebo jejich pasivní odpor.¹⁰⁵ Přesto je to u některých jediný způsob, jak je přimět, aby se nad svým chováním vůbec zamysleli.

V právním řádu ČR je v rámci trestního řízení možnost uložit pachateli **přiměřená omezení a povinnosti** směřující k tomu, aby vedl řádný život.¹⁰⁶ Dle § 48 odst. 4 písm. b) a d) trestního zákoníku může soud uložit povinnost podrobit se vhodnému programu sociálního výcviku a převýchovy, nebo vhodnému programu psychologického poradenství. Pod tyto dvě povinnosti lze podřadit i terapeutické programy pro pachatele domácího násilí. Nicméně v současnosti Probační a mediační služba ČR, která je odpovědná za vedení těchto programů, žádný program speciálně zaměřený na domácí násilí zatím sama neposkytuje.

V ČR je od roku 2012 realizován projekt Bílá stužka – muži proti násilí na ženách a dětech, jehož patronem je sdružení Liga otevřených mužů. Cílem projektu je poskytnout pomoc pachatelům domácího násilí ke změně jejich chování, zlepšení partnerské a rodinné komunikace a osvojení si řešení konfliktů nenásilnou formou.¹⁰⁷ Pomoc násilným mužům a ženám dále nabízí SOS centrum diakonie ČCE v Praze, které poskytuje program pro pachatele domácího násilí obsahující tyto prvky:

- tematika moci a kontroly, často související s rolemi muže a ženy ve společnosti,
- porozumění tomu, proč se projevují násilně a agresivně,
- změna postojů v partnerských vztazích,
- učení se kontrole vlastního chování a jak je možné agresivní chování změnit,
- přijetí odpovědnosti za vlastní násilné chování bez obviňování druhých nebo bagatelizování či zlehčování tohoto chování,
- porozumění a pochopení následků agresivního chování na partnerovi a dětech,
- učení se používat nenásilné strategie při řešení vztahových nebo partnerských problémů,

---

¹⁰⁵ MARVÁNOVÁ-VARGOVÁ, Branislava; POKORNÁ, Dana; TOUFAROVÁ, Marie. *Partnerské násilí*. Op. cit., s. 126.

¹⁰⁶ Možnost jejich uložení při podmíněném zastavení trestního stíhání dle § 307 TŘ, podmíněném upuštění od potrestání s dohledem podle § 48 TZ, podmíněném odkladu výkonu trestu odnětí svobody podle § 82 TZ, podmíněném odkladu výkonu trestu odnětí svobody s dohledem podle § 84 TZ, podmíněném propuštění z výkonu trestu odnětí svobody bez a s dohledem podle § 89 TZ.

¹⁰⁷ Muži proti násilí na ženách a dětech. [online] *Bílá stužka v ČR*. [cit. 10_01_2014] URL: < <http://www.muziprotinasili.cz/co-je-bila-stuzka/cr/>>.

- rozpoznání situací, které je zatěžují a zraňují a jejich nenásilné řešení.¹⁰⁸

Dalšími institucemi poskytujícími pomoc násilným osobám jsou Informační a poradenské centrum VIOLA Centra sociálních služeb Praha, Středisko pro rodinu a mezilidské vztahy České Budějovice, Adra Hradec Králové, KERIT Havířov – Poradna pro zvládání násilí, Rodinná poradna Centra sociálních služeb Ostrava, Centrum nové naděje Frýdek-Místek, Psychoterapeutické centrum Gaudia, Centrum J. J. Pestalozziho, o. p. s. a různé rodinné poradny, které pomáhají zachovat rodinu i v situacích domácího násilí, což je bez intervence vůči násilné osobě komplikované.¹⁰⁹

2. 2 Osoby ohrožené domácím násilím

V části týkající se osob ohrožených domácím násilím nelze nezmínit vědní obor viktimologie, jejímž předmětem je oběť trestného činu a její role v jeho genezi. Viktimologie se obecně zabývá osobou oběti, vztahem mezi obětí a pachatelem, procesem viktimizace, rolí oběti v trestním řízení, pomocí obětem a ochranou obětí před sekundární viktimizací. Svými poznatky je užitečná zejména pro praxi v oblasti pomoci ohroženým osobám z hlediska zacházení s nimi a dosažení úspěšné prevence násilí.¹¹⁰ Zaměříme-li se na profil oběti domácího násilí, je nutné čerpat poznatky ze specifických výzkumů domácího násilí, dle kterých role oběti souvisí s pojmy nerovnováha pohlaví, špatné zacházení se seniory a zejména dětmi. Použití obecných poznatků viktimologie o profilu oběti (zúčastňující či nezúčastňující oběť, provokující oběť, latentní či nepravá oběť) vede k sekundární viktimizaci obětí, a proto z nich nelze vycházet.¹¹¹

Podle jednoho z hledisek, které je aplikovatelné i v situaci domácího násilí, lze oběti klasifikovat na přímé a nepřímé (svědky). K tomuto vymezení se ve viktimologii uplatňují dva názorové přístupy, kdy první zastává názor, že teorie a praxe by se měla

---

¹⁰⁸ Diakonie Českobratrské církve evangelické. [online] *Program pro násilné osoby, pachatele domácího násilí a osoby, které jsou agresivní ve vztazích*. [cit. 10_01_2014]

URL: < <http://www.diakonie.cz/kontakty/strediska-a-skoly-diakonie-ccel/?s=program-pro-nasilne-osoby-pachatele-domaciho-nasili-a-osoby-ktere-jsou-agresivni-ve-vztazich>>.

¹⁰⁹ ŠEVČÍK, D.; ŠPATENKOVÁ, N. a kol. *Domácí násilí: kontext, dynamika a intervence*. Op. cit., s. 79.

¹¹⁰ VOŇKOVÁ, J.; SPOUSTOVÁ, I. *Domácí násilí v českém právu z pohledu žen*. Op. cit., s. 63 - 73.

¹¹¹ KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka et al. *Právo proti domácímu násilí*. Op. cit., s. 11.

zabývat jen obětí samotnou a ostatní, kteří jsou s obětí v úzkém svazku, by do předmětu zkoumání neměli být zahrnuti. Mezi odbornou veřejností však převažuje opačný názor. Mimo tuto diskuzi stojí postavení dětí. Pouhá jejich přítomnost z nich činí přímé oběti domácího násilí.¹¹² Vzhledem k tomu, že přítomnost dětí v situaci domácího násilí je závažný problém s významnými negativními dopady, budeme se mu věnovat později podrobněji.

2.2.1 Pojem oběť

Samotný pojem oběť byl v českém právním řádu poprvé užit v zákoně č. 209/1997 Sb., o poskytnutí peněžité pomoci obětem trestné činnosti a o změně a doplnění některých zákonů, který byl s účinností ode dne 1. 8. 2013 novelizován zákonem č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů a o změně některých zákonů (zákon o obětech trestných činů). Novelizací zákona byla zrušena celá první část zákona a platná a účinná zůstala prakticky jen změnová část zákona. V současnosti je pojem oběť upraven v ustanovení § 2 odst. 2, 3 zákona o obětech trestných činů, přičemž *„obětí se rozumí fyzická osoba, které bylo nebo mělo být trestným činem ublíženo na zdraví, způsobena majetková nebo nemajetková újma nebo fyzická osoba, na jejíž úkor se pachatel trestným činem obohatil. Byla-li trestným činem způsobena smrt oběti, považuje se za oběť též její příbuzný v pokolení přímém, sourozenec, osvojenec, osvojitel, manžel nebo registrovaný partner nebo druh, je-li osobou blízkou.“* Pozůstalí po obětech trestného činu vraždy, těžké automobilové havárii nebo jiných hromadných neštěstích bývají v praxi nazýváni tzv. zlomenými oběťmi. Dle § 3 odst. 1 dále platí tzv. presumpce statusu obětí, kterou se rozumí, že *„každou osobu, která se cítí být obětí spáchaného trestného činu, je třeba považovat za oběť, nevyjde-li najevo opak nebo nejde-li zcela zjevně o zneužití postavení oběti podle tohoto zákona.“* Zákon vyděluje z obětí zvláštní kategorii tzv. zvláště zranitelných obětí, kterým přiznává určité specifické postavení. Podle § 2 odst. 4 zvláště zranitelnou obětí je oběť, která je a) dítětem (osobou mladší osmnácti let),

---

¹¹² VOŇKOVÁ, J.; SPOUSTOVÁ, I. *Domácí násilí v českém právu z pohledu žen*. Op. cit., s. 63 - 64.

- b) osobou, která je postižena fyzickým, mentálním nebo psychickým handicapem nebo smyslovým poškozením, které ve spojení s různými překážkami může bránit plnému a účelnému uplatnění této osoby ve společnosti ve srovnání s jejími ostatními členy,
- c) obětí trestného činu obchodování s lidmi podle § 168 trestního zákoníku,
- d) obětí trestného činu proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti nebo trestného činu, který zahrnoval násilí či pohrůžku násilím, jestliže je v konkrétním případě zvýšené nebezpečí způsobení druhotné újmy zejména s ohledem na její věk, pohlaví, rasu, národnost, sexuální orientaci, náboženské vyznání, zdravotní stav, rozumovou vyspělost, schopnost vyjadřovat se, životní situaci, v níž se nachází, nebo s ohledem na vztah k osobě podezřelé ze spáchání trestného činu nebo závislost na ní.

V rámci trestního řízení má oběť zvláštní postavení; trestní řád však používá jiný institut - institut poškozeného, který se od oběti ve smyslu zákona o obětech trestných činů v mnohém liší. Poškozený je stranou trestního řízení a je nadán určitými procesními právy a povinnostmi, zatímco oběť je subjektem zvláštní péče poskytované státem a jako takový subjekt nemůže svá práva převést právním úkonem na jinou osobu. Naproti tomu z hlediska trestního řádu je poškozeným i právní nástupce, který nabyl postavení poškozeného např. v důsledku postoupení pohledávky. Ve srovnání rozsahu obou pojmů je oběť širším pojmem, jelikož za ni lze považovat i pozůstalé oběti, která v důsledku trestného činu zemřela, a to i kdyby taková osoba postavení poškozeného neměla, a dále oběťmi jsou i osoby, které měly být trestným činem ohroženy, kdežto u poškozeného k újmě skutečně musí dojít. Naopak z hlediska osob je oběť užším pojmem, jelikož jí může být pouze fyzická osoba. Dalším rozdílem obou institutů je, že poškozenému se nahrazuje újma vzniklá v příčinné souvislosti s trestným činem, zatímco u oběti se předchází i druhotné újmě.¹¹³

Pro účely praxe dělíme oběti domácího násilí z níže uvedených hledisek do následujících skupin:¹¹⁴

---

¹¹³ Důvodová zpráva k zákonu č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů a o změně některých zákonů (zákon o obětech trestných činů).

¹¹⁴ Přednáška JUDr. Jiřiny Voňkové na Právnické fakultě Univerzity Karlovy v Praze v rámci povinně volitelného předmětu Domácí násilí v akademickém roce 2011/2012.

- **Podle ochoty oběti participovat na řízení proti pachateli:** aktivně se podílí (cca 13 % obětí), oběti rezignující na trestní řízení a oběti s nekonzistentní spoluprací.

- **Podle míry akceschopnosti:** pasivní slabá oběť, nevyhraněná oběť (pochybuje o své akceschopnosti), aktivní silná oběť.

- Podle odpoutání od minulosti, tj. jak vnímá ohrožená osoba minulost a budoucnost, lze **oběti rozdělit do čtyř skupin vzorců chování reakce na domácí násilí: Rychlý odchod.** Oběť jasně odděluje minulost a budoucnost. Domácí násilí má rychlý průběh. Vztah se zhorší prudce a násilí eskaluje v několika málo epizodách. Oběť netrpí příznaky syndromu týraného partnera a situaci se snaží řešit iniciativně. Mezi oběťmi, které se rozhodnout pro rychlý odchod od násilného partnera převažují mladé emancipované ženy.

Nová šance. Oběť věří, že násilí pramení z partnerových problémů, které je možné odstranit jeho vůlí či terapií, a proto nechtějí vztah ukončit. Jedná se o dlouho trvající vztahy, kde epizody násilí se střídají s dlouhými obdobími klidu. Oběti by se z násilí rády vymanily, ale jsou emociálně slabé a podléhají cyklu domácího násilí a upínají se na fáze normality. Často chtějí zachovat kontinuitu vztahu kvůli dětem.

Pokročilé stádium procesu odloučení. Mají víru ve vlastní schopnosti. Dojdou k poznání, že náprava vztahu není možná a vyhledávají intervenci zvenčí.

Ambivalentní vztah k násilníkovi. Oběť je paralyzována strachem. Samotné násilí ve vztahu přichází v začátcích. Násilí nevede ke krachu vztahu, ale naopak k jeho upevnění a připoutání oběti k násilníkovi. Oběť v prožitcích stále propojuje minulost a budoucnost. Důsledkem je klasická bezmoc a další příznaky syndromu týraného partnera, který je následkem dlouhodobého domácího násilí.¹¹⁵

2.2.2 Psychické následky dlouhodobého týrání

Násilí, kterému je oběť vystavena, ji ovlivňuje v mnoha oblastech života. Prožívané trauma má velký vliv na její celkový zdravotní a psychický stav. Kromě

---

¹¹⁵ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Moderní psychologie pro právníky: Domácí násilí, stalking, predikce násilí.* Op. cit, s. 15-16.

zdravotních potíží se následky navenek projevují např. ve snížení výkonnosti oběti v zaměstnání, v ohrožení jejího sociálního statusu či ekonomické situace. Výrazný dopad však má domácí násilí na psychiku obětí, kdy se u nich mohou objevit některé z emočních poruch a poruch chování, jako např. deprese, sebevražedné myšlenky, akutní reakce na stres, syndrom týraného partnera, posttraumatická stresová porucha a další.¹¹⁶

Následky domácího násilí se liší od jevů, které nalézáme u jiných obětí kriminálních činů. Jejich specifika a důsledky v podobě změn na prožívání oběti popsala na základě své studie (1979-1984) psycholožka L. Walkerová. S ohledem na svá zjištění vytvořila koncept **syndromu týrané ženy**, který stojí na dvou klíčových rysech: naučená bezmoc a cyklus domácího násilí. Pro rozvoj syndromu musí dle Walkerové dojít alespoň dvakrát k zopakování celého cyklu násilí. Pro týrané ženy je společné snížené sebevědomí a ztotožňování se s mýty o domácím násilí, které mají za následek sebeobviňování. Jako důsledek přímé osobní zkušenosti s opakujícími se útoky, zejména rozporuplného a proměnlivého chování pachatele, žena věří, že za násilí je odpovědna pouze ona, bojí se o svůj život a je pořád ve střehu, jelikož má pocit, že násilník je všudypřítomný (hypervigilance).

Zpočátku byla teorie syndromu týrané ženy všeobecně přijímána, nicméně v druhé polovině 90. let se začínají objevovat polemiky a teorie je kritizována zejména pro vytváření dojmu, že oběti trpící syndromem týrané ženy jsou duševně nemocné. Přes různé kritiky se syndrom týrané ženy v odborné literatuře používá i dnes, a to bez vazby na gender oběti jako viktimizační syndrom – syndrom týrané osoby. Syndrom se nerozvíjí u všech obětí domácího násilí, nýbrž jeho vznik je ovlivněn typem a délkou domácího násilí, závažností traumatu, tím, jaká byla oběť před trestným činem (typ previktimní osobnosti) a reakcí blízkých osob.

Někteří autoři používají syndrom týrané osoby jako podkategorii medicínsky uznávaného diagnostického termínu - posttraumatická stresová porucha (dále jen PTSP), která je důsledkem extrémního zážitku, jenž přesahuje lidskou zkušenost.

---

¹¹⁶ MARVÁNOVÁ-VARGOVÁ, Branislava; POKORNÁ, Dana; TOUFAROVÁ, Marie. *Partnerské násilí*. Op. cit., s. 40.

Syndrom týrané osoby se s PTSP shoduje s typickými skupinami příznaků: změny v emocionálních reakcích (např. zablokování vlastních negativních emocí, extrémní laskavost), odmítání reality a její překroucení ve smyslu, že násilí má logické důvody, symptomy poruchy psychických procesů – flashbacky, poruchy spánku, vyhýbání se určitým situacím, deprese, pokles imunity. Nicméně PTSP sama k vysvětlení příznaků, kterými trpí oběť domácího násilí, nepostačuje. Dalšími příznaky syndromu týrané osoby, které nemusí splňovat kritéria pro klinickou diagnózu, jsou považovány i tyto: minimalizace a zlehčování následků, sebeobviňování, snížená akceschopnost.

Viktimizace má sice vliv na všední den oběti, ale projevy jsou znatelné především ve vztahu s násilnou osobou. Mimo tento vztah nemusí být pro okolí patrné, že se jedná o týranou osobu, což u ní budí pochybnosti o věrohodnosti oběti. Pochybnosti jsou podporovány samotnými jevy, které doprovázejí domácí násilí: přetrvávající vazba k agresorovi, setrvání ve vztahu s ním, zatajování závažnosti a příčin zranění, popírání viktimizace.

Zkoumání syndromu týrané osoby má své místo i v rámci trestního řízení při posouzení psychického stavu pachatele v době spáchání skutku. Oběti domácího násilí v případech násilné smrti prvotního agresora často zakládají svoji obhajobu na syndromu týrané osoby za účelem uznání nepřičetnosti či snížené přičetnosti v době činu, nebo určení, že čin byl spáchán v nutné obraně. Nicméně experti o forenzním významu syndromu týrané osoby vedou polemiky a v současnosti převažuje názor, že v případě násilné smrti původního agresora způsobené obětí domácího násilí neznamená automaticky zproštění viny. V každém případě je nutná psychologická expertiza, která objasní duševní pochody pachatele v době činu.

Po ukončení násilného vztahu příznaky syndromu týrané osoby buď za pomoci odborného poradenství, či pomoci laického okolí postupně odezní.¹¹⁷

Výše popsané sebedestruktivní reakce obětí, které neodpovídají dané situaci, bývají v odborné literatuře pojmenovány také jako **stockholmský syndrom**. U obětí

---

¹¹⁷ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Moderní psychologie pro právníky: Domácí násilí, stalking, predikce násilí*. Op. cit, s. 26 - 36.

násilník vyvolá pocit náklonnosti prostřednictvím malých laskavostí v situaci, kdy se oběť cítí ve velkém ohrožení, je separována od vnějšího světa a má pocit, že z dané situace není úniku. U osob ohrožených domácím násilím se tento jen projevuje jako skutečnost, že agresora chápou a rozumí, proč se tak chová.¹¹⁸

2.2.3 Specifické skupiny osob ohrožených domácím násilím

Nejčastěji je domácí násilí směřováno proti ženám, a proto není divu, že zájem odborníků se v minulosti ubíral právě k nim. Dnes je však pozornost věnována i menšinovým skupinám ohrožených osob, kterými se budeme zabývat v následujících řádcích.

Děti lze považovat za zapomenuté oběti domácího násilí, u kterých není negativním dopadům tohoto jevu na ně věnována dostatečná pozornost. Špatné zacházení s dětmi není novou záležitostí, nýbrž společnost provází po tisíciletí. Domácí násilí u nezletilých dětí často splývá s nepřiměřeným trestáním, týráním, zneužíváním a zanedbáváním dětí, které mohou mít za následek vznik syndromu CAN – syndromu týraného, zneužívaného a zanedbávaného dítěte.¹¹⁹

Podle výsledků výzkumu společnosti STEM pro Bílý kruh bezpečí a Philip Morris ČR z roku 2006 odpovědělo na otázku, zda k projevům partnerského násilí docházelo přímo před dětmi, 57 % z respondentů kladně a 20 % z nich uvedlo jako odpověď, že neví. Podíl dětí, na které má domácí násilí negativní dopad, bude jistě větší, jelikož předpoklad přímých aktérů domácího násilí o nic netušícím dítěti je mylný.¹²⁰ Nezletilé děti jsou členy přes 80 % rodin, kde dochází k násilí.¹²¹

Z jednoho úhlu pohledu lze domácí násilí, které zahrnuje děti, dělit do tří forem, které jsou představovány syndromem CAN, dětmi v roli svědků rodičovského či

---

¹¹⁸ BEDNAŘOVÁ, Zdeňka; MACKOVÁ, Kateřina et al. *Domácí násilí: Zkušenosti z poskytování sociální a terapeutické pomoci ohroženým osobám*. Op. cit., s. 17.

¹¹⁹ KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka et al. *Právo proti domácímu násilí*. Op. cit., s. 11.

¹²⁰ KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka et al. *Právo proti domácímu násilí*. Op. cit., s. 13.

¹²¹ VOŇKOVÁ, J.; SPOUSTOVÁ, I. *Domácí násilí v českém právu z pohledu žen*. Op. cit., s. 151.

partnerského násilí a agresivním chováním dětí.¹²² Důležitějším však zůstává dělení, které je založeno na způsobu dopadu na dítě:

- **Přímá viktimizace**, kdy terčem násilí jsou i samy děti. U závažnějších případů dochází k posouzení jednání násilníka za trestný čin ohrožující život, zdraví, lidskou důstojnost či mravní vývoj dítěte.¹²³ V ostatních případech, kdy jednání agresora nesplňuje znaky deliktu, jedná se ve smyslu zákona č. 359/1999 Sb., zákona o sociálně-právní ochraně dětí, o nevykonávání nebo zneužívání práva plynoucí z rodičovské odpovědnosti.¹²⁴
- **K nepřímé viktimizaci** dětí dochází v situaci, kdy se ocitají v roli svědků násilí mezi hlavními aktéry. Tuto situaci však i přes možnou snahu rodičů incidenty zakrýt vnímají velmi intenzivně. Jsou nuceny se vyrovnat se stresem plynoucím z atmosféry panující v rodině. Násilí dávají za vinu samy sobě a snaží se jeho vzniku zabránit. Děti se cítí bezmocné; situace je psychicky traumatizuje, a proto v těchto případech bývá domácí násilí označováno jako psychické týrání dětí. V extrémních případech může mít násilí, kterého je dítě svědkem, opačný následek, a to v podobě jeho připojení se na stranu agresora.

Mezi negativní dopady obou druhů viktimizace patří nápodoba problematického chování, které děti vidí mezi dospělými a začnou násilí přijímat za společensky přijatelný způsob chování a interakce mezi lidmi. Výchova v prostředí domácího násilí tak může být i jednou z příčin uplatňování domácího násilí dítětem v jeho budoucích vztazích.¹²⁵ Za účelem odbourávání negativních dopadů fungují speciální programy pro pomoc dětem; zejména skupinová terapie přináší úspěchy. Děti sdílejí svoji zkušenost s vrstevníky a zjišťují, že nejsou jediné, komu se něco podobného přihodilo. V ČR dětem, které jsou svědky domácího násilí, pomáhá občanské sdružení Acorus.

---

¹²² Usnesení vlády ČR č. 1139/2008 k Národní strategii prevence násilí na dětech v České republice na období 2008 – 2018 bod 4.2.

¹²³ Nejčastěji jimi jsou trestné činy týrání svěřené osoby, zanedbání povinné výživy, ohrožování výhovy dítěte či pohlavní zneužití.

¹²⁴ § 6 písm. a) bod 3 zákona č. 359/1999 Sb., zákona o sociálně-právní ochraně dětí.

¹²⁵ ŠEVČÍK, Drahomír; ŠPATENKOVÁ, Naděžda a kol. *Domácí násilí: kontext, dynamika a intervence*. Op. cit., s. 120 - 125.

Problematickým tématem je otázka, zda může být násilná osoba zároveň dobrým rodičem a zda jí má být umožněno realizovat svoje právo rodiče na pravidelný kontakt s dítětem. Násilný rodič totiž i po vykázaní ze společného obydlí či týrání dítěte rodičem (v případě, že není soudem rozhodnuto jinak) zůstává zákonným zástupcem dítěte s právem na kontakt s ním. Jasnou prioritou při tvorbě odpovědi na tuto otázku jsou zájmy a potřeby dítěte, při kterých se přihlíží ke konkrétním okolnostem případu. Střídavá péče je možná jen tam, kde rodiče komunikují a nesoupeří, či nevyužívají dítě jako prostředek k týrání druhého. Je na orgánech sociálně-právní ochrany dětí, aby využili výběru z možných opatření.

Ještě na počátku druhé poloviny 20. století byla představa **muže** týraného svou partnerkou považována spíše za uměleckou nadsázku.¹²⁶ Jedním z důvodů takového přístupu jsou stereotypy o mužích a ženách, které panují ve společnosti. Muži se obávají posměchu okolí a jeho přezíravé reakce, a proto kontaktují oficiální instituce jen zřídka. V teorii se hovoří o fenoménu druhých zavřených dveří. První dveře, překážky bránící oběti přiznat roli oběti ve veřejnosti, jsou stejné pro všechny oběti. Druhé dveře jsou u mužských obětí představovány právě strachem ze sociální stigmatizace. Týraný muž sám sebe dlouhou dobu nepovažuje za oběť. V případech, kdy jsou schopni vyhodnotit situaci jako oficiálně nežádoucí chování, přesto váhají podat oznámení na policii, jelikož se obávají, že jim neuvěří a věc se obrátí proti nim. K odhalení domácího násilí, kde figurují muži jako oběti, dochází často až u plně rozvinutého domácího násilí.¹²⁷

V současnosti je stále málo poznatků o mužích v roli osob ohrožených domácím násilím. Přesto se díky výzkumům skutečnost, že domácí násilí je páčáno i na mužích, dostává více do povědomí laické i odborné veřejnosti. Z výsledků výzkumů vyplývá, že je méně pravděpodobné, že se stanou osobou ohroženou než u žen a pokud se jí stanou, děje se tak především v partnerských vztazích. Tyto výzkumy porovnávající výsledky situací, kde je ohroženou osobou žena a tam, kde je jí muž, došly k závěru, že zdravotní stav muže po fyzické, tak psychické stránce je výrazně lepší než stav ženy, která se nachází v obdobné situaci. Z hlediska pomoci ohroženým mužům bylo zjištěno,

---

¹²⁶ BURIÁNEK, Jiří; KOVAŘÍK, Jiří et al. *Domácí násilí - násilí na mužích a seniorech*. Op. cit., s. 11.

¹²⁷ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Moderní psychologie pro právníky: Domácí násilí, stalking, predikce násilí*. Op. cit, s. 251

že muži nemají tendenci vyhledávat pomoc od institucí pro osoby ohrožené domácím násilím. V případě, že jsou ochotni pomoc přijmout, mají zájem o praktické služby jako právní poradenství, informace o bydlení atd., zatímco služby v podobě terapie odmítají.

Role mužů jako osob ohrožených domácím násilím by neměla být nijak snižována, nicméně je nutné podotknout, že situace není nikdy jednoznačná a je nutné zkoumat jednotlivé okolnosti případu. Dle autora Damiena Carnella muži jako osoby ohrožené domácím násilím mohou vystupovat ve třech rolích: v postavení skutečné oběti, jako aktéři recipročního (vzájemného) násilí a jako muži vydávající se za oběť.¹²⁸

Domácí násilí se nevyhýbá ani členům různých minorit jako jsou např. lesby, gayové, bisexuálové a transgenderové osoby (LGBT), u kterých je domácí násilí specifické a jsou na ně obtížně použitelné modely aplikované u ostatních obětí. Obdobně jako u mužů týraných ženou, kterým ve vyhledání pomoci brání genderové stereotypy, jim brání strach z homofobie, sexismu a nepochopení.¹²⁹

V České republice panuje shoda na názoru, že **senioři** jsou jednou ze skupin obyvatel nejvíce ohrožených různými delikty a špatným zacházením.¹³⁰ Přesto však není tomuto fenoménu věnována dostatečná pozornost. Tisk, televize a další média informují o týrání žen a dětí, ale před týráním starých lidí jakoby zavíraly oči. Do předmětu zájmu se týrání seniorů začalo dostávat v souvislosti se zkoumáním týrání dětí.

U starých lidí bez ohledu na případná onemocnění s přibývajícím věkem roste jejich křehkost. Nejcitlivěji na tyto změny reagují blízcí členové rodiny, proces stárnutí klade nároky na jejich přizpůsobení. Náročná a vyčerpávající péče o seniory a těžká komunikace s nimi může být zdrojem velkého stresu, ze kterého vzniká riziko násilí vůči starším členům rodiny.¹³¹ Ženy si obvykle vybírají starší mužské partnery, u

---

¹²⁸ ŠEVČÍK, Drahomír; ŠPATENKOVÁ, Naděžda a kol. *Domácí násilí: kontext, dynamika a intervence*. Op. cit., s. 95 - 109.

¹²⁹ ŠEVČÍK, Drahomír; ŠPATENKOVÁ, Naděžda a kol. *Domácí násilí: kontext, dynamika a intervence*. Op. cit., s. 111 - 119.

¹³⁰ BURIÁNEK, Jiří; KOVAŘÍK, Jiří et al. *Domácí násilí - násilí na mužích a seniorech*. Op. cit., s. 100.

¹³¹ ŠEVČÍK, Drahomír; ŠPATENKOVÁ, Naděžda a kol. *Domácí násilí: kontext, dynamika a intervence*. Op. cit., s. 130.

kterých dochází dříve k projevení změn souvisejících se stárnutím, ať již po zdravotní či psychické stránce (demence). Pokud jsou změny výrazně asymetrické, mohou být pro druhého partnera a ostatní zdravé členy rodiny obtížně pochopitelné a projevy snížené kompetence chápou jako naschvály a přezíravost.¹³² Domácí násilí je dále často páčáno dospělými dětmi, nebo vnuky, ke kterým mají osoby pokročilého věku protektivní vztah a násilí neoznamují. Dalšími důvody, proč násilí neoznamují, jsou, že se stydí a obávají se přezíravého názoru okolí, nebo odplaty, že špatně vychovali děti, nebo z důvodu nemoci nejsou schopni násilí vůbec rozpoznat a oznámit. I po odhalení týraní senioři mnohdy násilí popírají, nechtějí přijít o jedinou blízkou osobu, ať už je jakkoliv násilná. Dle občanského sdružení Život 90 oficiální statistiky představují jen malou část tohoto jevu, protože bývá odhalen až při kumulaci více viditelných následků a latence je zde vysoká.

Násilí užívané vůči osobám pokročilého věku se neomezuje jen na fyzické, či psychické týrání, ale vyskytuje se i ve zbylých podobách domácího násilí. O odhalení a poskytnutí adekvátní pomoci by se měli zasadit zejména poskytovatelé sociálních služeb a zdravotníci, kteří často jako jediné cizí osoby vstupují do domácího prostředí, a mají tak možnost zasadit se o podchycení tohoto jevu již v počátcích. Jako varovné signály by měly působit tyto faktory zvyšující ohroženost seniora špatným zacházením: celkově špatný zdravotní stav, syndrom demence, ztráta soběstačnosti, sociální izolace, soužití s agresivní osobou a závislost na ní. Velkou roli z hlediska zneužití moci hraje předchozí životní situace.¹³³

Případy pochybení se vyskytují i u profesionálů v institucionální péči. Aby tomuto bylo možné předcházet, je zapotřebí zakomponovat takové mechanismy, které by minimalizovaly možnost vzniku násilí. U nás speciálně v oblasti špatného zacházení se seniory působí např. již výše zmíněné občanské sdružení Život 90.

Na závěr k problematice seniorů jako ohrožených osob je nutno podotknout, že někteří autoři jejich týrání nepodřazují pod domácí násilí, ale v analogii k syndromu

---

¹³² GJURIČOVÁ, Š.; KOCOURKOVÁ J.; KOUTEK J. *Podoby násilí v rodině*. Op. cit., s. 84 - 88.

¹³³ BURIÁNEK, Jiří; KOVAŘÍK, Jiří et al. *Domácí násilí - násilí na mužích a seniorech*. Op. cit., s. 83

CAN hovoří o **syndromu EAN** – elder abuse and neglect neboli syndrom týraného, zneužívaného a zanedbávaného seniora, kdy dochází k selhání zajištění základních potřeb seniora (fyzických, duševních, sociálních a finančních potřeb). Syndrom EAN je popisován jako *„destruktivní chování zaměřené vůči osobě pokročilého věku, které se odehrává v kontextu důvěrného vztahu dostatečné intenzity a frekvence.“*¹³⁴

---

¹³⁴ MARTINKOVÁ, Milada; VLACH, Jiří; KREJČOVÁ, Soňa. *Špatné zacházení s osobami pokročilého věku - se zvláštním zřetelem k domácímu násilí*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2009. 98 s. ISBN 978-807-3380-878. s. 10.

3. Domácí násilí a právní řád ČR

Před účinností zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku, bychom slovní spojení „domácí násilí“ v českém právním řádu hledali marně. Tento pojem má kriminologický původ, nicméně díky propagaci médií byl dobře přijat i laickou veřejností. Dne 1. 1. 2014 nabyly účinnosti ustanovení § 751 – 753 a § 3021 občanského zákoníku, které výslovně pojem domácí násilí obsahují. Normy, které se týkají tohoto jevu, však nalezneme na všech úrovních právního řádu.

Z hlediska **předpisů nejvyšší právní síly**, zákona č. 1/1993 Sb., Ústavy ČR, zákona č. 2/1993 Sb., Listiny základních práv a svobod a ostatních ústavních zákonů, jsou pro problematiku domácího násilí významná zejména tato práva deklarovaná Listinou: čl. 6 garantující právo na život, čl. 7 zaručující nedotknutelnost osoby a zákaz mučení, čl. 10 odst. 1 týkající se práva osoby na zachování její lidské důstojnosti, osobní cti, dobré pověsti a práva na ochranu jména, odst. 2 téhož článku garantující právo na ochranu před neoprávněným zásahem do soukromí a rodinného života, čl. 11 odst. 1 a 2 o ochraně vlastnického práva, čl. 12 zaručující nedotknutelnost obydlí a čl. 31 týkající se práva na ochranu zdraví. Tato práva jsou podle čl. 4 Ústavy a čl. 36 Listiny pod ochranou soudní moci, která je představována nezávislým a nestranným soudem a ve stanovených případech jiným orgánem. V situaci domácího násilí jsou základní práva násilné a ohrožené osoby ve vzájemné kolizi, a proto je nutné je porovnávat dle jejich společenského významu. Ústavní soud ČR svým nálezením, který byl vyhlášen pod č. 214/1994 Sb., stanovil podmínky, jak práva ve vzájemné kolizi poměřovat: 1) dle kritéria vhodnosti, 2) dle kritéria potřeby, 3) porovnat závažnosti obou základních práv a 4) využít všech možností minimalizace zásahu do jednoho z nich. Například při střetu osobnostního práva s vlastnickým bude omezeno vlastnické právo, a to s ohledem na samotnou povahu práv.

Součástí právního řádu jsou také mezinárodní smlouvy podle čl. 10a Ústavy, jimiž mohou být některé pravomoci orgánů České republiky přeneseny na mezinárodní organizaci nebo instituci, a mezinárodní smlouvy podle čl. 10 Ústavy, k jejichž ratifikaci dal Parlament souhlas, Česká republika je jimi vázána a byly řádně vyhlášeny

ve Sbírce mezinárodních smluv. Posledně zmíněné mezinárodní smlouvy mají aplikační přednost před zákony ČR. Na poli domácího násilí zásadními smlouvami, které obsahují obdobné katalogy lidských práv jako Listina, jsou Mezinárodní pakt o občanských a politických právech (č. 120/1976 Sb.), Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod (č. 209/1992 Sb.), Úmluva o právech dítěte a z hlediska genderově orientovaného přístupu Úmluva o odstranění všech forem diskriminace žen (č. 62/1987 Sb.).¹³⁵

V mezinárodním hledisku se naše právní úprava staví k problematice domácího násilí zodpovědně a splňuje standardy stanovené Doporučující příručkou pro legislativce vydanou OSN v roce 2010.¹³⁶

3.1 Trestněprávní ochrana před domácím násilím

Obecně je trestní právo nejzazším prostředkem, tzv. ultima ratio a má doplňující charakter k širším preventivním aktivitám. Z výzkumů vyplývá, že samy oběti nevolají po represí a potrestání násilné osoby, jejich hlavní potřeba spočívá v umožnění žít život v partnerském vztahu bez násilí. V kontextu domácího násilí má trestněprávní řešení několik negativních aspektů, a to zaměření na minulost, přičemž při řešení domácího násilí je nutné se zabývat budoucností, shledání pachatele vinným totiž samo o sobě nezajistí oběti bezpečnost (nezamezí možnému opakování domácího násilí po výkonu trestu), dále sankce má viditelnější odplatný charakter než nápravný a trest působí nejenom na pachatele, ale i na osoby blízké, které jsou často na pachateli např. finančně závislé. Trestní právo má **subsidiární úlohu** a nastupuje tam, kde ostatní právní nebo mimoprávní prostředky selhaly, a proto represe přichází v úvahu až v nejextrémnějších případech.

3.1.1 Hmotněprávní úprava

Domácí násilí je hmotněprávně upraveno v zákoně č. 40/2009 Sb., trestním zákoníku (dále jen TZ), jako samostatná skutková podstata v ustanovení § 199 TZ.

---

¹³⁵ VOŇKOVÁ, J.; SPOUSTOVÁ, I. *Domácí násilí v českém právu z pohledu žen*. Op. cit., s. 26 - 33.

¹³⁶ United Nations. Department of Economic and Social Affairs. Division for the Advancement of Women: Handbook for Legislation on Violence against Women. New York: United Nations, 2010.

V českém právním řádu byla dána přednost tomuto přístupu úpravy na rozdíl od druhého možného v podobě uložení vyšší trestní sazby u běžných obecných skutkových podstat, který zvolili např. zákonodárci v Nizozemí. Samotný pojem domácího násilí trestní zákoník nezná, problematika je popsána jako **trestný čin týrání osoby žijící ve společném obydlí**, který je systematicky zařazen do hlavy IV. zákoníku, trestné činy proti rodině a dětem. Základní skutková podstata je v § 199 odst. 1 TZ stanovena takto: „*Kdo týrá osobu blízkou nebo jinou osobu žijící s ním ve společném obydlí, bude potrestán odnětím svobody na šest měsíců až čtyři léta.*“ Skutkovou podstatu a obsah jednotlivých pojmů vymežíme v následujících řádcích.

Podle § 199 TZ je **předmětem útoku** každá osoba žijící s pachatelem ve společném obydlí s výjimkou osoby pachateli svěřené do péče nebo výchovy, na které se vztahuje speciální skutková podstata trestného činu definovaného v § 198 TZ týrání svěřené osoby. Předmětem útoku tedy může být nejenom osoba blízká definovaná v § 125 TZ,¹³⁷ ale i rozvedený manžel, nebo třeba podnájemník, přičemž na důvodu spolužití oběti a pachatele nezávisí. Vymezení společného obydlí ve skutkové podstatě neodkazuje na místo spáchání trestného činu, ale týká se vztahu mezi pachatelem a obětí. Není tedy vymezením znaku objektivní stránky skutkové podstaty. **Obydlím** se dle § 133 TZ rozumí „*dům, byt nebo jiná prostora sloužící k bydlení a příslušenství k nim náležející.*“ Je jím tedy myšleno i ubytovna, chata a další prostory, které jsou fakticky společně obývané. Dle definice v § 199 TZ není zapotřebí, aby oběť s pachatelem vedla společnou domácnost ve smyslu občanského zákoníku. Pojem **týrání** není v trestním zákoníku definován, ale v soudní judikatuře je ustáleno jako „*zlé nakládání, které se vyznačuje vyšším stupněm hrubosti a bezcitnosti, určitým trváním.*“ Krátké trvání může být vyváжено vyšší mírou intenzity. Může se jednat o fyzické i psychické týrání, které týraná osoba považuje jako těžké příkoří bez ohledu na to, zda u týrané osoby došlo k ublížení na zdraví. „*Jednotlivé dílčí akty jednání pachatele, jsou-li posuzovány izolovaně samy o sobě, nemusí být nutně příliš závažné. Podstatné je, že vyššího stupně hrubosti a bezcitnosti dosahují v kontextu celku.*“¹³⁸ Po **subjektivní**

---

¹³⁷ Příbuzný v pokolení přímém, osvojitel, osvojenec, sourozenec, manžel a partner; jiné osoby v poměru rodinném nebo obdobném, které újmu, kterou utrpěla jedna z nich, druhá důvodně pociťovala jako újmu vlastní.

¹³⁸ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 20. 8. 2008 ve věci vedené pod sp. zn. 7 Tdo 1048/2008.

stránce je u pachatele vyžadován úmysl.¹³⁹ **Subjekt** je z hlediska trestněprávní nauky speciální, neboť pachatelem může být pouze ten, kdo žije s osobou týranou ve společném obydlí.

Základní sazba odnětí svobody je určena v rozmezí šest měsíců až čtyři roky. Okolnostmi, které podmiňují použití vyšší trestní sazby v rozmezí dva roky až osm let jsou: spáchání činu zvlášť surovým nebo trýznivým způsobem, způsobení těžké újmy na zdraví, spáchání činu nejméně na dvou osobách, nebo je-li čin páchan po delší dobu (v řádech měsíců). Zvlášť přitěžujícími okolnostmi jsou způsobení těžké újmy na zdraví nejméně dvou osob (ale jen z nedbalosti), nebo smrti. V těchto případech kvalifikované skutkové podstaty bude pachatel potrestán trestem odnětí svobody v rozmezí pět až dvanáct let.

Podle policejní statistiky kriminality za období od 1. 1. 2013 do 31. 12. 2013 bylo zjištěno 572 případů týrání osoby žijící ve společném obydlí, přičemž z toho bylo objasněno 445 případů a stíháno bylo celkem 392 osob, z čehož bylo 165 recidivistů, 14 žen a jeden mladiství ve věku 15-17 let.¹⁴⁰

Obecných skutkových podstat, které je možné aplikovat na situaci domácího násilí popsanou v předešlých kapitolách je celá řada. Jsou jimi např. vražda (§ 140 TZ), zabití (§ 141 TZ), ublížení na zdraví (§ 145, § 146 TZ), účast na sebevraždě (§ 144 TZ), zbavení osobní svobody (§ 170 TZ), omezování osobní svobody (§ 171 TZ), vydírání (§ 175 TZ), porušování domovní svobody (§ 178 TZ), pomluva (§ 184 TZ), znásilnění – možné i mezi manželi nebo partnery (§ 185 TZ), sexuální nátlak (§ 186 TZ), pohlavní zneužití (§ 187 TZ), soulož mezi příbuznými (§ 188 TZ), zanedbání povinné výživy (§ 196 TZ), některé trestné činy proti majetku (neoprávněné užívání cizí věci, poškozování cizí věci atd.), maření výkonu úředního rozhodnutí a vykázání (§ 337 TZ), křivé obvinění (§ 345 TZ), křivá výpověď a nepravdivý znalecký posudek (§ 346 TZ), nebezpečné vyhrožování (§ 353 TZ), nebezpečné pronásledování (§ 354 TZ), výtržnictví (§ 358 TZ).¹⁴¹ Tyto trestné činy mnohou být spáchány v souběhu s trestným

---

¹³⁹ NOVOTNÝ, Oto; VOKOUN, Rudolf; ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní právo hmotné. Zvláštní část*. 6. vydání, Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2010. 600 s. ISBN 978-80-7357-509-0. s. 145 – 146.

¹⁴⁰ Zdroj: Statistické přehledy kriminality za rok 2014 Ministerstva vnitra.

URL: < <http://www.policie.cz/clanek/statisticke-prehledy-kriminality-za-rok-2014.aspx>>.

¹⁴¹ KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka et al. *Právo proti domácímu násilí*. Op. cit., s. 90.

činem týrání podle § 199 TZ, stejně tak jako se ohledně nich může uplatnit faktická konzumpce, jestliže jsou menší společenské nebezpečnosti.

Z hlediska obětí domácího násilí, které usmrtí primárního násilníka, může být jejich jednání subsumováno pod **trestný čin zabití** definovaný v § 141 TZ. Osoba oběti byla užitým násilím vyprovokována k úmyslnému usmrcení násilníka, ke kterému došlo v silném rozrušení nebo v důsledku předchozího zavrženého jednání poškozeného. Pachatel, primární oběť, tedy byl ve stavu tzv. omluvitelného hnutí mysli. S obdobnou situací se počítá u skutkové podstaty ublížení na zdraví z omluvitelné pohnutky (§ 146a TZ).

3.1.2 Procesněprávní problematika

Z pohledu trestního práva procesního je problematika domácího násilí komplikovaná. Pachatel a oběť se dobře znají a mají mnoho společného, proto není problém pachatele snadno identifikovat. Právě tato blízkost pachatele a oběti bývá zároveň u mnohých případů překážkou v ochotě oběti spolupracovat s orgány činnými v trestním řízení (dále jen OČTŘ), či vůbec trestné činy oznamovat. S tím souvisí tzv. **dispoziční právo poškozeného** dle § 163 a § 163a TŘ, kterým se rozumí, že zahájení trestního stíhání je u taxativně vyjmenovaných trestných činů podmíněno souhlasem poškozeného, je-li ve vztahu k pachateli osobou blízkou. U trestného činu týrání osoby žijící ve společném obydlí není zahájení trestního stíhání podmíněno tímto souhlasem, ale u jiných vztahových deliktů, které jsou páčány v situaci domácího násilí ano.¹⁴² Daná úprava dává prostor pachateli k nátlaku na poškozeného, který je tak viktimizován nejenom násilným skutkem, ale i rozhodnutími, která musí učinit. Tato úprava bývá nazývána jako „*vydírací paragraf*“. Podle § 163a odst. 1 písm. d) TŘ není udělení souhlasu nutné, jestliže „*z okolností je zřejmé, že souhlas nebyl dán nebo byl vzat zpět v tísní vyvolané výhrůžkami, nátlakem, závislostí nebo podřízeností.*“ Nicméně realizace tohoto ustanovení je v praxi mizivá. V situaci domácího násilí by z výčtu

---

¹⁴² Ublížení na zdraví (§ 146 TZ), omezování osobní svobody (§ 171 TZ), vydírání (§ 175 TZ), porušování domovní svobody (§ 178 TZ), pomluva (§ 184 TZ), znásilnění – mezi manželi, partnery, druhy (§ 185 TZ), sexuální nátlak (§ 186 TZ), neoprávněného zásahu do práva k domu, bytu nebo nebytovému prostoru (§ 208 TZ), poškození cizí věci (§ 228 TZ), nebezpečné vyhrožování (§ 353 TZ), nebezpečné pronásledování (§ 354 TZ).

trestných činů, ke kterým je potřeba souhlas poškozeného, měly být vyřazeny trestné činy související s násilím; tyto by OČTŘ měly stíhat z úřední povinnosti.

K významnému posílení pozice poškozeného došlo v důsledku změn související s přijetím **zákona č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů**, který jako celek nabyl účinnosti 1. 8. 2013. Zákon komplexně upravuje postavení obětí trestných činů a má za cíl zajistit pro oběti v potřebném rozsahu systematickou pomoc a odpovídající služby. Zákon upravuje práva obětí trestných činů, poskytování peněžité pomoci obětem trestných činů státem, vztahy mezi státem a subjekty, které poskytují služby obětem a změny souvisejících zákonů. Jako práva oběti jsou vymezena zejména tato: právo na odbornou pomoc (psychologickou, sociální poradenství, právní pomoc), právo na informace ve srozumitelné podobě, možnost učinit prohlášení oběti o dopadech trestného činu na její život, právo na ochranu před druhotnou viktimizací ze strany policie a orgánů činných v trestním řízení, právo na peněžitou pomoc (jednorázové poskytnutí částky k překlenutí situace v důsledku spáchaného činu).¹⁴³

V souvislosti s fenoménem domácího násilí zmíníme nejvýznamnější změny trestního řádu, které jsou následující. Do základních procesních zásad vyjmenovaných v § 2 TŘ byl doplněn odst. 15, který stanoví, že poškozenému musí být plně umožněno uplatnit svá práva v každém období řízení, o čemž je ho třeba podle zákona vhodným a srozumitelným způsobem poučit. Doplnění této zásady se projevilo **v rozšíření poučovací povinnosti**, kdy OČTŘ jsou povinny poškozené poučovat i o jeho právech plynoucí ze zákona o obětech trestných činů. Dále je posílena účast poškozeného na trestním řízení, kdy dle § 160 odst. 2 TŘ musí být opis usnesení o zahájení trestního stíhání doručen též jemu, pokud je OČTŘ známa jeho adresa a jestliže o to výslovně požádá. **Zmocněnec poškozeného**, který podal návrh na náhradu škody, nemajetkové újmy nebo vrácení bezdůvodného obohacení, může **být přítomen od zahájení vyšetřovacích úkonů**, jimiž se mají objasnit skutečnosti důležité pro uplatnění práv poškozeného a jejich výsledek může být použit jako důkaz v řízení před soudem. Dále došlo k rozšíření práva poškozeného na **bezplatnou pomoc**, které je upraveno v § 51a

---

¹⁴³ VÁLKOVÁ, Helena; GRIVNA, Tomáš. Nový zákon o obětech trestných činů a jeho význam pro aplikační praxi. Trestněprávní revue č. 4, 2013, roč. 12. ISSN 1213-5313. s. 83-87.

TŘ (toto právo bude mít i nemajetný poškozený, který je zvlášť zranitelnou obětí, nebo poškozený mladší osmnácti let v případě, že nejde o trestný čin zanedbání povinné výživy podle § 196 TZ). Zásadní změnou však pro problematiku domácího násilí je **zavedení předběžných opatření**, jejichž smyslem je ochrana poškozeného, osob mu blízkých a zabránění obviněnému v páchání trestné činnosti a zajištění účinného provedení trestního řízení. Úprava byla vložena do části první hlavy čtvrté za oddíl sedmý jako nový oddíl osmý. Dle § 88b odst. 1 TŘ může být uloženo pouze obviněnému. Další podmínkou pro jeho uložení je dostatečně odůvodněné podezření ze spáchání úmyslného trestného činu a potřeba ochrany poškozeného nebo společnosti kvůli nebezpečí pokračování nebo opakování trestné činnosti (obdobně jako je tomu u vykázání). Předběžná opatření bude moci nařídit jen soud a v přípravném řízení podle povahy věci předseda senátu na návrh státního zástupce nebo státní zástupce. Při nařizování se bude přihlížet k povaze a závažnosti konkrétního spáchaného skutku a k osobě obviněného a bude možné vedle sebe uložit více předběžných opatření. Dle § 88c TŘ je možné uložit tyto **druhy předběžným opatření**:

- a) zákaz styku s poškozeným, osobami jemu blízkými nebo s jinými osobami, zejména svědky,
- b) zákaz vstoupit do společného obydlí obývaného s poškozeným a jeho bezprostředního okolí a zdržovat se v takovém obydlí,
- c) zákaz návštěv nevhodného prostředí, sportovních, kulturních a jiných společenských akcí a styku s určitými osobami,
- d) zákaz zdržovat se na konkrétně vymezeném místě,
- e) zákaz vycestování do zahraničí,
- f) zákaz držet a přechovávat věci, které mohou sloužit k páchání trestné činnosti,
- g) zákaz užívat, držet nebo přechovávat alkoholické nápoje nebo jiné návykové látky,
- h) zákaz hazardních her, hraní na hracích přístrojích a sázek, nebo
- i) zákaz výkonu konkrétně vymezené činnosti, jejíž povaha umožňuje opakování nebo pokračování v trestné činnosti.

V případě, že obviněný nebude plnit povinnosti a omezení plynoucí z uloženého předběžného opatření může být rozhodnuto o změně jeho druhu, nebo o jeho vzetí do vazby, nebo může být uložena pořádková pokuta.¹⁴⁴

3.1.3 Pozitivní a negativní aspekty úpravy

Podíváme-li se na hmotněprávní úpravu aplikující se na fenomén domácího násilí, která je obsažena v trestním zákoníku a zákonu o obětech trestných činů, musíme dojít k závěru, že došlo k značnému posílení postavení obětí trestné činnosti a pozitivnímu posunu spočívajícímu v konkretizaci jejich práv. Úprava postihuje různé podoby domácího násilí. Trestní zákoník používá pojem týrání osoby žijící ve společném obydlí, což umožnilo zákonodárci definovat skutkovou podstatu šířeji, než je tomu u kriminologického vymezení. Dle mého názoru je úprava v této podobě dostačující. Určité nedostatky lze nalézt v tematice týkající se trestání a ukládání sankcí. U méně závažných případů, u kterých by bylo možné ukládat alternativní tresty, jsou mnohé z nich nevhodné (peněžitý trest podle § 67 TZ, domácí vězení podle § 60 TZ), jelikož specifickým domácím násilím je citové, sociální a ekonomické spojení obou aktérů, a proto tyto tresty negativně dopadají i na oběť. Dalším možným zlepšením úpravy by byla realizace terapeutických programů pro pachatele, u kterých by byla povinnost absolvovat je stanovena rozhodnutím soudu.

Nedostatky procesněprávní úpravy, na které bylo v minulosti upozorňováno, byly odstraněny novelou obsaženou v části druhé zákona o obětech trestných činů. Jedním z těchto nedostatků byla např. úprava v § 321 odst. 5 TŘ, kdy jestliže poškozený požádal o vyrozumění o propuštění nebo uprchnutí odsouzeného, byla věznice ho povinna písemně vyrozumět bezodkladně, nejpozději však v den následující po skutečnosti. Odst. 5 zmíněného paragrafu byl novelou zrušen a nová úprava této problematiky je obsažena v § 103a TŘ a § 11 zákona o obětech trestných činů.

---

¹⁴⁴ FOREJT, Petr. *Zákon o obětech trestných činů – základní informace pro jednání Republikového výboru pro prevenci kriminality dne 29. 3. 2012*. Dostupné z URL: <<http://www.mvcr.cz/soubor/zakon-o-obetech-trestnych-cinu-rvppk-doc.aspx/>>.

Nicméně přes skutečnost, že je postavení poškozeného vylepšováno, trestní řízení zůstává soustředěno na pachatele a na jeho práva. Proto poškozený, který podal návrh na náhradu škody, nemajetkové újmy nebo vrácení bezdůvodného obohacení, se může odvolat proti rozhodnutí jen co do jeho návrhu, ne co do výroku týkající se viny a trestu pachatele. Mimoto je-li věc řešena bez jednání ve zrychleném řízení před samosoudcem, nemůže poškozený podat opravný prostředek ani co do svého návrhu náhradu škody, nemajetkové újmy nebo vrácení bezdůvodného obohacení.¹⁴⁵

Významnou pozitivní změnou bylo zavedení institutu předběžného opatření v rámci trestního řízení, který má a priori chránit poškozeného. Tato opatření však také svým způsobem ochraňují obviněného, který by bez zákazu některých činností mohl zhoršit svoje postavení v trestním řízení.¹⁴⁶

Další prospěšnou změnou týkající se domácího násilí by do budoucna mohla být úprava odklonů trestního řízení, jelikož u těch, kde jsou uplatňovány principy mediace, nejsou u této problematiky použitelné, protože mediace vyžaduje rovnost stran a o té se v situaci domácího násilí nedá hovořit.

3.2 Správněprávní nástroje ochrany před domácím násilím

V rámci trestního práva se uplatňuje zásada subsidiarity trestněprávní odpovědnosti, která je výslovně vyjádřena v § 12 odst. 2 TZ. V případech, které nedosahují společenské škodlivosti nutné pro nástup trestněprávní odpovědnosti, se uplatní odpovědnost podle jiného právního předpisu. V situacích domácího násilí těmito právními předpisy jsou zákon č. 200/1990 Sb., o přestupcích (dále jen PřesZ) a zákon č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky (dále jen policejní zákon).

Přestupek je správní delikt a může být spáchán pouze fyzickou osobou. V situacích domácího násilí lze jednání pachatele identifikovat zejména jako:

- **přestupky proti občanskému soužití podle § 49 PřesZ**, jichž se podle odst. 1 písm. a), b) a c) dopustí ten, kdo jinému ublíží na cti tím, že ho urazí nebo vydá v posměch; jinému z nedbalosti ublíží na zdraví; úmyslně naruší občanské soužití

---

¹⁴⁵ Návrh musí být podán do vydání trestního příkazu.

¹⁴⁶ KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka et al. *Právo proti domácímu násilí*. Op. cit., s. 113.

vyhrožováním újmou na zdraví, drobným ublížením na zdraví, nepravdivým obviněním z přestupku, schválnostmi nebo jiným hrubým jednáním. Za přestupek uvedený jako první lze uložit pokutu do 5.000,- Kč a za zbylé dva pokutu do 20.000,- Kč, přičemž u poslední zmíněné skutkové podstaty lze spolu s pokutou uložit zákaz pobytu.

- **přestupky proti veřejnému pořádku podle § 47 PřesZ**, jichž se podle odst. 1 písm. b) a c) dopustí ten, kdo poruší noční klid, nebo vzbudí veřejné pohoršení. Sankce je zde stanovena pokutou až do výše 5.000,- Kč, vedle které je možné uložit zákaz pobytu.

- **přestupky proti majetku podle § 50 PřesZ**, jichž se podle odst. 1 písm. a) a b) dopustí ten, kdo úmyslně způsobí škodu na cizím majetku krádeží, zpronevěrou, podvodem nebo zničením či poškozením věci z takového majetku, nebo se o takové jednání pokusí, nebo úmyslně neoprávněně užívá cizí majetek nebo si přisvojí cizí věc nálezem nebo jinak bez přivolení oprávněné osoby. V těchto případech je jako sankci možné uložit pokutu do 15.000,- Kč nebo zákaz pobytu.¹⁴⁷

Podle § 68 PřesZ je většina vyjmenovaných přestupků **tzv. návrhových**, což znamená, že nejsou projednány z moci úřední, nýbrž na návrh postižené osoby.

V oblasti správního práva z pohledu ochrany ohrožené osoby hraje zásadní roli Policie ČR, a to z hlediska zásahu proti násilníkovi a dále z hlediska interdisciplinární spolupráce s dalšími institucemi, které přicházejí do styku s aktéry domácího násilí. Významným oprávněním je z hlediska domácího násilí **instit ut vykázání**, který je upraven v hlavě sedmé § 44 – § 47 policejního zákona. Institut vykázání byl do českého právního řádu zaveden zákonem č. 135/2006 Sb., kterým se mění některé zákony v oblasti ochrany před domácím násilím, dle kterého bylo vykázání původně koncipováno jako správní rozhodnutí, což způsobovalo v praxi aplikační problémy a zasahující policisty zatěžovalo. Vykázání tak má v současnosti podobu faktického procesního úkonu, tzv. úkonu neformálního, kdy policista na místě vyplňuje formuláře, jejichž podoba je stanovena interním pokynem policejního prezidenta. Pro ukázkou některé z těchto dokumentů přikládám jako přílohu této práce.

---

¹⁴⁷ KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka et al. *Právo proti domácímu násilí*. Op. cit., s. 81 - 82.

V praxi je důležitým krokem vyžádání zasahujících policistů udělení souhlasu se vstupem do obydlí od osoby, která byt užívá. Pokud policista není vpuštěn do obydlí, pokusí se telefonicky spojit s obětí. Jestliže se mu to nepodaří a existuje tu důvodná obava, že někomu hrozí bezprostřední nebezpečí, bude policista postupovat podle § 40 policejního zákona a §83c TR, tj. vstoupí do bytu bez souhlasu uživatele.

Policista na místě podle interního předpisu o provádění vykazání pro své potřeby vyhodnotí situaci a zkoumá, zda jsou přítomny čtyři pojmové znaky domácího násilí: opakovanost, postupný nárůst intenzity, jasné a nerovné rozdělení rolí mezi osobami ve společném obydlí a páchaní násilí v soukromí. Dle § 44 odst. 1 policejního zákona je policista oprávněn vykázat osobu i v její nepřítomnosti. Osoba je obecně vykázána, pokud lze *„na základě zjištěných skutečností, zejména s ohledem na předcházející útoky, důvodně předpokládat, že se osoba dopustí nebezpečného útoku proti životu, zdraví anebo svobodě nebo zvláště závažného útoku proti lidské důstojnosti.“* Jsou-li splněny tyto podmínky a míra rizika dalšího úroku je tak vysoká, *„že policista dospěje k přesvědčení, že využití jiných oprávnění nezajistí efektivní ochranu ohrožené osoby, lze násilnou osobu vykázat, i když znaky domácího násilí, zejména předcházející útoky, zjištěny nebyly.“*¹⁴⁸

Vykazání trvá po dobu deseti dnů a lhůta počíná běžet v den následující po dni, kdy došlo k vykázání. Dobu jeho trvání nelze zkrátit, a to ani v případě, pokud by zkrácení navrhla sama osoba ohrožená. Porušení podmínek stanovených v potvrzení o vykázání, se může násilná osoba dopustit trestného činu maření výkonu úředního rozhodnutí a vykázání podle § 337 odst. 2 TZ. V případě, že byl v průběhu vykázání podán návrh na předběžné opatření ve věci ochrany proti domácímu násilí, jehož úpravu nalezneme v ustanovení § 400 - § 414 zákona č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, doba vykázání se prodlužuje do dne nabytí právní moci rozhodnutí soudu o tomto návrhu.

Policista na místě vyhotoví potvrzení o vykázání a předá ho oběma aktérům oproti podpisu, dále policista v souladu se zákonem a interním pokynem poučí o jejich právech a povinnostech. Ohrožená osoba je dle § 46 policejního zákona poučena

---

¹⁴⁸ § 2 odst. 1 Závazného pokynu policejního prezidenta č. 166/2009 o provádění vykazání

zejména o možnosti podání návrhu na vydání předběžného opatření podle zákona o zvláštních řízeních soudních, možnosti využití psychologických, sociálních nebo jiných služeb v oblasti pomoci obětem násilí a následcích vyplývajících z uvedení vědomě nepravdivých údajů, k nimž policista při vykázání přihlíží. Ohrožená osoba je chráněna osobně i teritoriálně. Vykázaná osoba se totiž má zdržet nejenom styku nebo navazování kontaktu s ohroženou osobou, ale musí neprodleně opustit vymezený prostor a zdržet se vstupu do něj. Prostor je vymezen policistou v potvrzení o vykázání. V případě nesouhlasu vykázané osoby s tímto faktickým úkonem může proti němu podat námitky, a to buď na místě, nebo do 3 dnů ode dne převzetí potvrzení o vykázání podat příslušnému krajskému ředitelství písemně.¹⁴⁹

V souvislosti s interdisciplinárním přístupem k řešení problematiky domácího násilí do 24 hodin od vstupu do společného obydlí policista zašle kopii úředního záznamu o vykázání příslušnému intervenčnímu centru a soudu, který je příslušný k rozhodnutí o návrhu na vydání předběžného opatření podle zákona o zvláštních řízeních soudních. V případě přítomnosti nezletilých osob je kopie úředního záznamu vykázání v téže lhůtě zaslána i příslušnému orgánu sociálně-právní ochrany dětí.

Institut vykázání je poměrně hojně využíván, podle statistiky zpracované Bílým kruhem bezpečí byl v roce 2013 institut vykázání použit v 1.361 případech, z čeho bylo 14 % opakovaných vykázání. Ve srovnání s rokem, kdy byl úkon vykázání proveden u 1.407 případů, došlo tedy k mírnému poklesu případů vykázání.¹⁵⁰

3.3 Občanskoprávní úprava

Aby právní úprava problematiky domácího násilí byla efektivní, musí ustanovení v rámci jednotlivých právních odvětví tvořit komplexní celek. Nahlížení na domácí násilí jako na nepřijatelný jev se nemůže opírat jen o kriminalizaci násilných osob, ale především o preventivní opatření, která spočívají v ochraně oběti po osobní a majetkové stránce. Zásadní otázky týkající se ochrany osobnosti, bydlení, úpravy rodičovské odpovědnosti a postavení dětí v situacích domácího násilí řeší právě

---

¹⁴⁹ ŠUBRT, Milan. Domácí násilí a vykázání. *Trestní právo* č. 6, 2011, roč. 12. ISSN 1211-2860. s.18-24.

¹⁵⁰ Zdroj: Statistika Bílého kruhu bezpečí, o.s. Dostupné z URL:< <http://www.domacinasili.cz/statistiky/>>.

občanské právo. Tato úprava je rozsáhlá a díky účinnosti zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku (dále jen NOZ) a zákona č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních prošla mnohými změnami. V následujících řádcích zmíníme ustanovení, která se předmětnou problematikou výslovně zabývají.

Pozitivně hodnocenou změnou je zapracování výslovných ustanovení proti domácímu násilí, která jsou systematicky řazena do části druhé hlavy první dílu čtvrtém oddílu druhém, a to konkrétně v § 751 - § 753 NOZ jako zvláštní ustanovení proti domácímu násilí. Úprava poskytuje ochranu manželům, rozvedeným manželům a každé jiné osobě, která s nimi žije v rodinné domácnosti. Nicméně v § 3021 NOZ, který je zařazen do společných ustanovení, stanoví, že zvláštní ustanovení proti domácímu násilí „*se použijí také v případě společného bydlení jiných osob, než jsou manželé.*“ Úprava použitá v § 751 odst. 1 NOZ pokrývá jak tělesné, tak duševní násilí. Soud o omezení, či vyloučení práva osoby v domě nebo bytě bydlet rozhodne na návrh dotčené osoby, a to nejdéle na dobu šesti měsíců. Jsou-li pro to zvlášť závažné důvody, soud na návrh rozhodne opětovně. Problematika domácího násilí je dále výslovně uvedena v § 762 NOZ týkající se výživného mezi manželi nebo rozvedenými manželi a dále v § 1482 NOZ upravující dědickou způsobilost. Další pozitivní změnu úpravy nalezneme v § 891 odst. 1 a 2 NOZ, která je použitelná při řešení styku násilné osoby s nezletilým dítětem. Výslovně je zde uvedena možnost soudu určit podmínky styku rodiče s dítětem, zejména určit místo takového styku.¹⁵¹

Významné změny také dostala procesněprávní úprava, kdy z původně jednoho paragrafu aplikovatelného k předběžnému opatření proti domácímu násilí je v zákoně č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, této otázce věnován celý pododdíl s názvem „*Předběžné řízení ve věci ochrany proti domácímu násilí.*“ Systematicky je zařazen do části druhé hlavy páté – řízení ve věcech rodinněprávních. Podle této úpravy je možné předběžné opatření vydat jen na návrh a k rozhodnutí o něm je místně příslušný obecný soud navrhovatele. Úprava je umístěna v § 400 - § 414 zákona.

---

¹⁵¹ KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka et al. *Právo proti domácímu násilí*. Op. cit., s. 107 - 109.

4. Pomoc obětem ohroženým domácím násilím a jeho prevence

Ve vztazích, kde se vyskytují prvky domácího násilí, je situace pro ohrožené osoby nesmírně obtížná. Řešení tohoto komplikovaného problému je často mimo schopnosti jeho aktérů. Zpravidla je zapotřebí intervence zvenčí, o to jak v podobě pomoci praktické a psychické pro ohroženou osobu, tak pro násilnou. Primární pomoc by však měla směřovat vůči ohrožené osobě jako oběti násilí a měla by zahrnovat nejenom psychickou pomoc, ale i materiální v podobě bydlení a finančních prostředků na výživu a právní pomoc při řešení záležitostí zejména sociálně-právních a obecně civilních.

Zásadním přístupem využívaným při řešení domácího násilí je **interdisciplinární spolupráce**. Podmínkou efektivnosti a funkčnosti pomoci ohroženým osobám je nezbytnost výměny informací mezi institucemi, které se na této pomoci zúčastňují. Mezioborová spolupráce těchto institucí probíhá na místní i celostátní úrovni a pomáhá včasnému odhalení a systémovému řešení domácího násilí. Výměnou informací, diskuzí nad konkrétními problémy, společným prohlubováním vzdělávání zainteresovaných profesionálů apod. dochází k omezení posuzování problému jen z pohledu daného povolání. Příklad takové spolupráce je uveden výše v části týkající se vykazání, kdy Policie ČR má ze zákona povinnost informovat o vykazání a doručit úřední záznam o vykazání do 24 hodin příslušnému intervenčnímu centru a soudu. Interdisciplinární spolupráce je dle § 60a odst. 4 zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, koordinována v oblasti své působnosti intervenčními centry.¹⁵² Kromě Policie ČR intervenční centra dále spolupracují s orgány sociálně-právní ochrany dětí, azylovými domy, rodinnými poradnami, telefonickými linkami důvěry a mnohými dalšími institucemi.

4.1 Služby poskytované intervenčními centry

Intervenční centra jsou pracoviště, která poskytují jednu ze služeb sociální prevence. Právní úprava jejich činnosti je obsažena v zákoně č. 108/2006 Sb.,

---

¹⁵² ŠEDIVÁ, Marie et al. *Metodický rámec interdisciplinární spolupráce na místní úrovni při řešení případů domácího násilí*. Praha: Bílý kruh bezpečí, o. s., 2007. 54 s. ISBN 978-80-239-9449-0. s. 7 – 9.

o sociálních službách, konkrétně v § 60a. Odst. 1 zmíněného paragrafu definuje intervenční centra jako místa, kde je poskytována pomoc osobám ohroženým domácím násilím. Jejich pomoc je obětem nabízena v souvislosti s předáním informace od Policie ČR ohledně vykazání, nebo může být také poskytnuta na podnět samotné osoby ohrožené (tzv. nízkoprahoví klienti) a rovněž i bez takového podnětu, a to bezodkladně poté, co se intervenční centrum o ohrožení osoby násilným chováním dozví. Teoreticky jsou služby poskytované intervenčními centry řazeny do druhé etapy pomoci, kdy je osobě ohrožené nabídnuta psychologická a sociálně-právní pomoc při řešení krizové situace a zařízení potřebných záležitostí pro návrat k běžnému životu. Tato etapa obvykle navazuje na zásah státní moci a dále by měla být následována třetí etapou, která je představována rozhodnutím ohrožené osoby o své budoucnosti.¹⁵³ Na intervenční centra se obrací i tzv. zachránci, což jsou osoby, v jejichž blízkém prostředí dochází k domácímu násilí. Kontaktem s pracovníkem intervenčního centra se snaží získat informace a rady, jak mohou pomoci osobě ohrožené domácím násilím.

Služby intervenčních center jsou poskytovány jako ambulantní, pobytové a v odůvodněných případech v terénní formě. Intervenční centra by tak měla mít zřízena krizová lůžka (ambulantní forma), ale i lůžka pro dlouhodobou službu (pobytová forma), které musejí být dle stanovených kritérií odděleny. Intervenční centra jsou zřizována krajskými úřady a většina z nich je sdružena v Asociaci pracovníků intervenčních center ČR. Podle Registru sociálních služeb v současnosti služby intervenčního centra poskytuje 18 subjektů.¹⁵⁴

4.2 Prevence domácího násilí

Proti domácímu násilí, ostatně jako proti jiným společensky nežádoucím jevům, je uplatňována řada preventivních opatření. Obzvlášť u domácího násilí je vhodnější jeho výskytu předcházet, než později komplikovanou situaci řešit. Z kriminologického hlediska prevenci dělíme na primární, sekundární a terciární. Mnohá preventivní

---

¹⁵³ VOŇKOVÁ, J.; SPOUSTOVÁ, I. *Domácí násilí v českém právu z pohledu žen*. Op. cit., s. 158.

¹⁵⁴ Dostupné z URL:

<http://iregistr.mpsv.cz/socreg/vysledky_hledani_sluzby_pro_tisk.do?pg=2&zaok=&sd=interven%C4%8Dn%C3%AD+centra&zak=&SUBSESSION_ID=1394204448356_2>.

opatření byla již zmíněna v předchozích kapitolách, přesto si na závěr uvedeme jejich souhrn.

Primární prevence se zaměřuje na předcházení a omezení faktorů, které vedou ke vzniku domácího násilí. Základním předpokladem úspěšné primární prevence je jasný popis problematiky, jejich příčin, projevů a možných následků. Zabránění vzniku násilí je pak možné dosáhnout odstraněním těchto příčin, nebo vytvořením takových podmínek, aby násilí nemohlo být uplatněno. Cílem tedy není zabránit konkrétním jedincům v jednání v podobě tohoto chování, ale obecně snížit riziko takového chování v celé společnosti. Podobně jako jiné jevy, má i domácí násilí mnoho příčin, což prakticky znamená, že každá z těchto příčin je příležitostí pro prevenci. Mnoho příčin a preventivních opatření má však i svá úskalí. V případě úspěšnosti a vhodnosti programu, dojde k odstranění jen jedné z příčin, což bude mít za následek pouze nízký dopad na celkový výskyt domácího násilí. Primární prevence je tak systémem mnoha kroků.¹⁵⁵

Jako úspěšná strategie preventivních opatření je považována deklarace negativního postoje společnosti k domácímu násilí. Osvětové kampaně, jejichž cílem je posílit veřejné mínění o nepřípustnosti domácího násilí, odrazují potenciální násilníky a působí tak jako generální prevence. Signál, že násilí nebude společností tolerováno, zároveň odrazuje i násilníky, kteří se již domácího násilí dopouštějí, aby dále v jeho páchání pokračovali, působí tak jako individuální prevence. Uvnitř české společnosti se ohledně domácího násilí dle výzkumů objevují stále rozporuplné a nejisté soudu, a proto použití prevence v této podobě, je u nás žádoucí. V ČR bylo takovým projektem např. vydání publikace s názvem „To si nesmíš dovolit“ neziskovou organizací Rosa, která byla zaměřena na násilí v partnerských vztazích náctiletých a byla zdarma rozšiřována na pražských středních školách.¹⁵⁶ Osvěta s cílem bourání předsudků je důležitá zejména u specifických obětí domácího násilí, jako jsou muži nebo senioři. **Cílem primární prevence je snížení výskytu domácího násilí, přestože některými jedinci bude dále pácháno.**

---

¹⁵⁵ Bílý kruh bezpečí, o. s. [online] *Primární prevence násilí mezi partnery*. [cit. 28_02_2014] URL: < <http://www.domacinasili.cz/prevence/primarni-prevence-nasili-mezi-partnery/>>.

¹⁵⁶ VOŇKOVÁ, J.; SPOUSTOVÁ, I. *Domácí násilí v českém právu z pohledu žen*. Op. cit., s. 175.

Sekundární prevence se zaměřuje již na ohrožené osoby a za klíčový moment považuje včasnou identifikaci domácího násilí a následné kroky, které mají za cíl zabránění vzniku dalších negativních následků. Z hlediska sekundární prevence jsou zásadní následující opatření: včasné vyrozumění o páchaném násilí, jeho přerušování, zabránění jeho opakování, usměrnění chování násilné osoby, podpora a pomoc oběti a ochrana dětí. V této souvislosti má značný význam krizová intervence, poradenství či terapeutické programy poskytované osobám zasaženým domácím násilím.¹⁵⁷ V úvodu kapitoly zmíněnou pomoc osobám ohroženým domácím násilím řadíme z velké části právě sem. Ideální model pomoci osobám ohroženým domácím násilím by měl obsahovat tyto kroky: 1. telefonát oběti na krizovou linku, případně telefonát intervenčního centra oběti na základě informace o vykazování, v průběhu kterého bude domluveno místo setkání a dány základní rady, 2. příprava krátkodobého akčního plánu, kterým budou zajištěny základní potřeby oběti, 3. jeho realizace, při které jsou poskytovány služby související s pomocí, 4. vyhodnocení situace, 5. sestavení dlouhodobého akčního plánu, 6. jeho realizace a posledním krokem, když se oběť rozhodne, že již nebude využívat služby pomáhajícího centra, by mělo být výstupní interviu, ve kterém oběť zhodnotí kvalitu poskytnutých služeb.¹⁵⁸

Z jiného úhlu pohledu do rámce sekundární prevence patří i vzdělávání profesionálů, kteří se s domácím násilím setkávají při své práci. Účelem je tak zabránění prohloubení traumatu a vzniku nevratných následků na psychice oběti. Nevhodným a necitlivým chováním odborníků při jednání s obětí může docházet k prohlubování následků prvotního násilí a tím k sekundární viktimizaci oběti. Aby profesionálové, kteří přicházejí do styku s obětí, byli schopni adekvátně reagovat, je zapotřebí, aby pochopili podstatu jevu a postavení oběti.

Terciární prevence se obecně snaží zabránit opakování nežádoucího jevu. Ve středu zájmu jsou v rámci těchto preventivních opatření především násilné osoby. Tato opatření jsou realizována prostřednictvím resocializačních a reedukačních programů pro

---

¹⁵⁷ ŠEVČÍK, Drahomír; ŠPATENKOVÁ, Naděžda a kol. *Domácí násilí: kontext, dynamika a intervence*. Op. cit., s. 153.

¹⁵⁸ Přednáška JUDr. Jiřiny Voňkové na Právnické fakultě Univerzity Karlovy v Praze v rámci povinně volitelného předmětu Domácí násilí v akademickém roce 2011/2012.

násilné osoby, které jsou zaměřeny na kognitivní restrukturalizaci, trénink interpersonálních dovedností a relaxačních cvičení. Cílem programů je snaha docílit pozitivní změny v myšlení, prožívání u chování násilníka. Terciární prevence se však nezaměřuje jen na násilné osoby, ale i na osoby ohrožené, kterým pomáhá při snaze o návrat do normálního života ve smyslu běžně přijímaném společností.

Výsledkem prevence a intervence by v první řadě nemělo být stíhání a potrestání násilníka, ale snaha odstranit a omezit násilí jako takové.¹⁵⁹

---

¹⁵⁹ ŠEVČÍK, Drahomír; ŠPATENKOVÁ, Naděžda a kol. *Domácí násilí: kontext, dynamika a intervence*. Op. cit., s. 153 - 154.

Závěr

Fenomén domácího násilí je závažný sociálně patologický jev, který celosvětově prostupuje napříč společenským spektrem. Z mezinárodního hlediska neexistuje jeho jednotná definice nebo název, pod jakým by byl tento jev označován. Všechno toto závisí na tradicích dané země. Nicméně skutečnost, že této problematice je věnována pozornost v zemích jako je Indie nebo Ghana, dokládá, že se jedná o důležitou záležitost, kterou je nutné řešit.

Dvěma základními přístupy k nahlížení na domácí násilí je genderově orientovaný a genderově neutrální přístup. Práce se ztotožňuje s druhým, historicky mladším přístupem, který se nestaví zády k některým skupinám ohrožených osob, jejichž situace je pro mnohé z nás nepředstavitelná. Domácí násilí způsobuje následky na těle i duši oběti bez ohledu na její příslušnost k pohlaví, sociální skupině, věkové kategorii nebo bez ohledu na její sexuální orientaci. Možnost posunu problematiky lze právě vidět v rozšíření společenské diskuze na téma domácího násilí, ve kterém vystupují jako osoby ohrožené menšinové skupiny jako jsou muži, senioři a homosexuálové. Upozorňování na tyto případy by vedlo nejenom k posílení osvěty společnosti, ale i k podpoře sebevědomí těchto obětí a usnadnění jejich rozhodnutí o podání oznámení státním institucím či vyhledání pomoci.

Za charakteristické znaky domácího násilí lze označit následující: opakování a dlouhodobost, rozdělení rolí, neveřejnost a eskalace násilí. Přestože tyto znaky nejsou nekriticky přijímány celou českou odbornou veřejností, je jejich výskyt používán Policií ČR jako identifikátor domácího násilí. Právě samotné včasné rozpoznání a následná intervence zvenčí je významnou součástí prevence tohoto jevu. Služby poskytované týraným osobám pokročilého věku by bylo vhodné rozšířit o zařízení podobná azylovým domům pro matky s dětmi, do kterých by byli týraní senioři přijímáni mimo pořadí čekatele na ubytování v domově důchodců.

V situaci domácího násilí je zásadní skutečnost, že agresor a osoba ohrožená nejsou osoby cizí, ale naopak jsou těmi nejbližšími, z čehož vyplývají komplikace při řešení tohoto problému. V podmínkách domácího násilí si ubližují lidé, jejichž vztahy by naopak měly být bez zla a agrese. Některé způsoby chování, používané v situacích domácího násilí, jsou obecně přijímány společností jako běžná součást rodinných

vztahů, a proto jsou přehlíženy. Násilí mezi blízkými osobami a cizími by však nemělo být měřeno dvojitým metrem. Oběť násilí by měla mít právo na státní ochranu v jakémkoliv případě. Ohrožené osoby domácím násilím si mnohdy samy nechtějí připustit, že by se tento jev mohl týkat právě jich. Svým postojem tak ztěžují práci pomáhajícím profesionálům, a proto by diskuze na toto téma neměly utíchat.

Poznání a pochopení dynamiky domácího násilí, jeho forem, ve kterých se vyskytuje, a příčin, kvůli kterým k němu dochází, a dalších aspektů tohoto jevu je nápomocné při jeho identifikaci a odstranění předsudků panujících ve společnosti. Např. každý druhý člověk starší patnácti let se domnívá, že napohled slušný člověk se domácího násilí nedopouští, nebo pokud ano, jedině pod vlivem alkoholu. Výsledky výzkumů však dokazují, že tyto názory jsou mylné. Souvislost alkoholu a jiných závislostí s násilím skutečně existuje, nicméně jen z hlediska rizikového faktoru. Samotná alkoholová nebo jiná závislost nevysvětluje skutečné příčiny fenoménu. Nadto domácí násilí páchají násilné osoby i bez tohoto, aby cokoliv požili. Násilí je užíváno jako prostředek k posílení a udržení kontroly a moci nad ohroženou osobou.

Předmětem zájmu je po poznání a pochopení prvků domácího násilí hledání efektivních postupů prevence a intervence. Užitečným prostředkem prevence domácího násilí je zajisté systém kontroly. Právní úprava v ČR je založena na zásadě subsidiarity trestní odpovědnosti, kdy represivní funkce by měla být upřednostněna zejména u extrémních případů. Zásah do soukromých práv jednotlivců je ospravedlnitelný, pokud je nezbytný pro ochranu života, zdraví a práv ohrožených osob při použití principu přiměřenosti a minimalizace takového zásahu. Právní úprava se soustředí zejména na odvracení hrozby nebezpečí v podobě včasného odhalení domácího násilí, které umožní řešit situaci komplexně dříve, než dojde k závažnému trestnému činu. Zájem odborné veřejnosti by do budoucna měl být soustředěn na využití terapeutických programů pro násilné osoby jako alternativy k uložení trestů, čímž bude plněna i preventivní funkce v podobě předcházení opakování domácího násilí.

Činnost neziskových organizací, ale i státních by dále měla směřovat k dalšímu vzdělávání profesionálů a osvětě veřejnosti o problematice domácího násilí.

Informovanost má za následek větší pochopení a usnadnění získání pomoci od okolí, ale působí zároveň pozitivně na osoby ohrožené domácím násilím, které zjišťují, že nejsou samy, které postihla podobná situace. Díky takovému prozření může být pro ně snadnější kontaktovat státní orgány či vyhledat služby intervenčních center.

Cílem práce bylo poznání a pochopení aspektů domácího násilí jako kriminologického problému a následné přiblížení postupů prevence a intervence v těchto situacích. Vzhledem k obsahu práce lze mít za to, že cíl práce byl splněn.

Seznam použité literatury a pramenů

Monografie a učebnice:

- BEDNAŘOVÁ, Zdeňka; MACKOVÁ, Kateřina et al. *Domácí násilí: Zkušenosti z poskytování sociální a terapeutické pomoci ohroženým osobám*. Praha: Acorus, 2009. 92 s. ISBN 978-80-254-5422-0.
- BURIÁNEK, Jiří; KOVAŘÍK, Jiří et al. *Domácí násilí - násilí na mužích a seniorech*. Praha, Kroměříž: Triton, 2006. 108 s. ISBN 80-7254-914-6.
- CONWAY, Helen L. *Domácí násilí: Příručka pro současné i potenciální oběti se zákonem č. 135/2006 Sb. platným od 1. ledna 2007*. Překlad: Jana Mandelíková. Praha: Albatros, 2007. 158 s. ISBN 978-800-0015-507.
- ČERMÁK, Ivo. *Lidská agrese a její souvislosti*. Žďár nad Sázavou: Fakta v. o. s., 1999. 204 s. ISBN 80-902-6141-8.
- ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Forenzní psychologie*. 2. vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk s.r.o., 2009. 439 s. ISBN 978-80-7380-213-4.
- ČÍRTKOVÁ, Ludmila; MACHÁČKOVÁ, Radka; VITOUŠOVÁ, Markéta. *Domácí násilí: přístup k řešení problému ve vybraných evropských zemích: studie*. Praha: Bílý kruh bezpečí, 2002. 143 s. ISBN 80-86284-19-0.
- ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Moderní psychologie pro právníky: Domácí násilí, stalking, predikce násilí*. Praha: Grada, 2008. 150 s. ISBN 978-80-247-2207-8.
- ČÍRTKOVÁ, Ludmila; VITOUŠOVÁ, Petra. *Pomoc obětem (a svědkům) trestných činů: Příručka pro pomáhající profese*. Praha: Grada Publishing, a.s., 2007. 191 s. ISBN 978-80-247-2014-2.
- GJURIČOVÁ, Šárka; KOCOURKOVÁ Jana; KOUTEK Jiří. *Podoby násilí v rodině*. Praha: Vyšehrad, 2000. 101 s. ISBN 80-702-1416-3.
- JELÍNEK, Jiří. *Zákon o obětech trestných činů: komentář s judikaturou*. Praha: Leges. 2013, 263 s. ISBN 978-80-87576-49-6.
- KOUKOLÍK, František; DRTILOVÁ, Jana. *Život s deprivanty I: Zlo na každý den*. Praha: Galén, 2001. 390 s. ISBN 80-726-2088-6.
- KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka et al. *Právo proti domácímu násilí*. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2011. 139 s. ISBN 978-80-7400-381-3.

- MARTINKOVÁ, Milada; VLACH, Jiří; KREJČOVÁ, Soňa. *Špatné zacházení s osobami pokročilého věku - se zvláštním zřetelem k domácímu násilí*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2009. 98 s. ISBN 978-807-3380-878.
- MARVÁNOVÁ-VARGOVÁ, Branislava; POKORNÁ, Dana; TOUFAROVÁ, Marie. *Partnerské násilí*. Praha: LINDE nakladatelství s.r.o., 2008. 159 s. ISBN 978-80-86131-76-4.
- NOVOTNÝ, Oto; VOKOUN, Rudolf; ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní právo hmotné. Zvláštní část*. 6. vydání, Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2010. 600 s. ISBN 978-80-7357-509-0.
- PIKÁLKOVÁ, Simona ed. *Mezinárodní výzkum násilí na ženách - Česká republika/2003: příspěvek k sociologickému zkoumání násilí v rodině*. Praha: Sociologický ústav Akademie věd České republiky, 2004. 152 s. ISBN 80-733-0054-0.
- SPURNÝ, Joža. *Psychologie násilí: O psychologické podstatě násilí, jeho projevech a způsobech psychologické obrany proti němu*. Praha: Eurounion s. r. o., 1996. 134 s. ISBN 80-858-5830-4.
- ŠEDIVÁ, Marie et al. *Metodický rámec interdisciplinární spolupráce na místní úrovni při řešení případů domácího násilí*. Praha: Bílý kruh bezpečí, o. s., 2007. 54 s. ISBN 978-80-239-9449-0.
- VOŇKOVÁ, Jiřina; SPOUSTOVÁ, Ivana. *Domácí násilí v českém právu z pohledu žen*. 2. přepracované vydání. Praha: proFem, o. p. s., 2008. 244 s. ISBN 978-80-903626-7-3.

Časopisecké články:

- ČÍRTKOVÁ, Ludmila. Domácí násilí ve faktech a teoriích. *Gender, rovné příležitosti, výzkum*. č. 1. Praha: Sociologický ústav AV ČR, v.v.i., 2002. ISSN 1213-0028. s. 1 - 3.
- ŠUBRT, Milan. Domácí násilí a vykazání. *Trestní právo* č. 6, 2011, roč. 12. ISSN 1211-2860. s. 18 - 24.
- VÁLKOVÁ, Helena; GRÍVNA, Tomáš. Nový zákon o obětech trestných činů a jeho význam pro aplikační praxi. *Trestněprávní revue* č. 4, 2013, roč. 12. ISSN 1213-5313. s. 83 - 87.

- VYHLÍDALOVÁ, Pavla. Dvě tváře násilníka. *Psychologie dnes* č. 6, 2005. ISSN 1212-9607. s. 25-27.

Jiné zdroje:

- Bílý kruh bezpečí, o. s. [online] *Domácí násilí – základní informace*. [cit. 24_03_2013] URL: <<http://www.domacinasili.cz/domaci-nasili/>>.
- Bílý kruh bezpečí, o. s. [online] *Primární prevence násilí mezi partnery*. [cit. 28_02_2014] URL: <<http://www.domacinasili.cz/prevence/primarni-prevence-nasili-mezi-partnery/>>.
- Diakonie Českobratrské církve evangelické. [online] *Program pro násilné osoby, pachatele domácího násilí a osoby, které jsou agresivní ve vztazích*. [cit. 10_01_2014] URL: <<http://www.diakonie.cz/kontakty/strediska-a-skoly-diakonie-cce/?s=program-pro-nasilne-osoby-pachatele-domaciho-nasili-a-osoby-ktere-jsou-agresivni-ve-vztazich>>.
- Doporučení Rady Evropy č. R (85) 4 o násilí v rodině. Rada Evropy, 1985. [cit. 20_03_2010] URL:<http://www.coe.int/t/dghl/standardsetting/victims/recR_85_4e.pdf>.
- FOREJT, Petr. *Zákon o obětech trestných činů – základní informace pro jednání Republikového výboru pro prevenci kriminality dne 29. 3. 2012*. Dostupné z URL: <<http://www.mvcr.cz/soubor/zakon-o-obetech-trestnych-cinu-rvppk-doc.aspx>>.
- Metodická příručka ředitele služby pořádkové policie č. 1/2010.
- Muži proti násilí na ženách a dětech. [online] *Bílá stužka v ČR*. [cit. 10_01_2014] URL: <<http://www.muziprotinasili.cz/co-je-bila-stuzka/cr/>>.
- Rosa, o. s. [online] *Od dobrého úmyslu k dobré spolupráci: Manuál pro efektivní interdisciplinární spolupráci v případech domácího násilí*. [cit. 15_11_2013] URL:<http://www.rosa-os.cz/fileadmin/rosa/zlom_manual.pdf>.
- Usnesení vlády ČR č. 1139/2008 k Národní strategii prevence násilí na dětech v České republice na období 2008 – 2018.

Přílohy

1. Otázky SARA DN.¹⁶⁰
2. Vzor potvrzení o vykázání.
3. Vzor poučení ohrožené osoby.
4. Vzor poučení vykázané osoby.

---

¹⁶⁰ Karta byla přílohou k Závaznému pokynu policejního prezidenta č. 179/2006, který dnes již není používán. Otázky však zůstaly v nezměněné podobě a jsou policisty užívány i v současnosti.

Příloha č. 1

Příloha č. 2 – první strana

Příloha č. 2 – druhá strana

Příloha č. 3 – první strana

Příloha č. 3 – druhá strana

Příloha č. 4 – první strana

Příloha č. 4 – druhá strana

Název práce: Domácí násilí a jeho prevence

Resumé

Cílem této práce je vymežit problematiku domácího násilí, nastínit základní charakteristiku jeho podstatných aspektů a přiblížit preventivní opatření ochrany proti domácímu násilí, zejména platnou právní úpravu České republiky. Text práce je rozdělen do čtyř kapitol.

První kapitola obsahuje charakteristiku domácího násilí jako kriminologického pojmu. Zprvu je zde vymezen fenomén násilí jako úmyslné jednání, spočívající v ubližování a napadání. Druhá podkapitola se již věnuje samotnému domácímu násilí, které je charakterizováno prostřednictvím popisu jeho znaků, druhů a forem, jeho průběhu, metodou zjišťování a vymezení příčin vzniku. Konec kapitoly uzavírá část týkající se mýtů o domácím násilí, které panují ve společnosti.

Následující kapitola se zaměřuje na násilné osoby a osoby ohrožené domácím násilím. Jejím cílem je přiblížit profil obou aktérů bez ohledu na genderová očekávání. Podkapitola týkající se ohrožených osob obsahuje vymezení pojmu oběť a dále se věnuje psychickým následkům dlouhodobého týrání a specifickým skupinám ohrožených osob.

Třetí kapitola se zabývá současnou právní úpravou, jejímž cílem je ochrana proti domácímu násilí. Právní úprava domácího násilí je rozsáhlým tématem, které by postačovalo na obsah celé další práce, a proto se tato kapitola zaměřuje zejména na úpravu obsaženou v trestním zákoníku. Nicméně pozornost se okrajově obrací i k úpravě zákona o obětech trestných činů a správněprávní úpravě. Závěrečná část kapitoly se pro úplnost zaměřuje na občanskoprávní zákony.

Poslední kapitola se týká pomoci osobám ohroženým domácím násilím a nutností jeho prevence. Na konci kapitoly je uveden přehled typů prevence společně s vyjmenováním kroků, které jsou pod ně řazeny.

Závěrem poukazuji na důležitost problematiky z celosvětového hlediska a zmiňuji způsoby činnosti, které by mohly vést k zefektivnění prevence a zlepšení situace seniorů v pozici ohrožených osob.

Klíčová slova

domácí násilí, osoby ohrožené domácím násilím, týrání osoby žijící ve společném obydlí, prevence domácího násilí

Title: Domestic violence and its prevention

Abstract

The purpose of my thesis is to analyze the issues of domestic violence, outline the basic characteristics of its essential aspects and focus on preventive measures of protection against domestic violence, especially the applicable legislation of the Czech Republic. The paper is divided into four chapters.

The first chapter contains the characteristics of domestic violence as a criminological concept. At first there is a definition of the phenomenon of violence as the intentional act involved in the maltreatment and abuse. The second subchapter presents actual domestic violence which is explained by a description of its elements, types and forms, its process, method of identifying and documenting its causes. Chapter One concludes with a part regarding myths prevailing in the society about domestic violence.

The following chapter focuses on violent persons and endangered individuals by domestic violence. The aim of this chapter is to describe the profile of both actors regardless of the gender expectations. Subchapter relating to endangered individuals includes the definition of victim and further discusses long term psychological consequences of abuse and specific groups of endangered individuals.

The third chapter deals with the current legislation which aims to provide protection against domestic violence. Legislation of domestic violence is a large topic that would be sufficient for an entire content of another thesis. Therefore this chapter refers especially to the provisions of the Criminal Code. However an attention is marginally provided to the Act on the Protection of Victims of Crime and administrative provisions. The last part focuses on the civil acts.

The final chapter looks at assistance to victims of domestic violence and points to necessity of its prevention. The end of the chapter is addressed to an overview of the types of prevention with a listing of steps that are sorted under them.

In conclusion, there is highlighted the importance of the issue from a global perspective and also mentioned possible ways of action that could lead to more effective prevention and improvement of the situation of older people in the position of endangered individuals.

Keywords

domestic violence, domestic violence victims and endangered individuals, maltreatment of person living in the common dwelling, prevention